

LLUC

MAIG 1968

Botiga i forn de Lluc

Els pelegrins hi podran trobar tota classe de comestibles.

Sandvitxos per a excursions, de molt variada manera.

Pa i tota classe de pastes mallorquines; coques amb verdura, ensaïmades, etc.

Una especialitat en embotits mallorquins.

BOTIGA I FORN DE LLUC - Tel. 6

Bar restaurant de Lluc i Hostal de la Font Coberta

Dos llocs pulcres i econòmics al servei dels pelegrins.

Cuina especial espanyola i francesa.

Salons esplèndids on hi són servits amb

PULCRITUD I ECONOMIA TOTA CLASSE DE DINARS, BERENARS, REFRESCS, etc.

També s'hi preparen, si ho demanen, dinars per a EXCURSIONS, berenades, etc.

En un i altre lloc, servei de BAR - Serveis especials per a Noces i Comunions.

NOTA. - Per a grans banquetes de noces, comunions, reunions, etc., convé avisar amb 48 hores d'anticipació.

RESTAURANT DE LLUC - Tel. 9

Servei de comunicació amb el Santuari de Lluc

PALMA - LLUC (Autocar directe)	Sortida a les 17; arribada a les 18'45 (dies feners) Sortida a les 15; arribada a les 16'45 (dies festius)
LLUC - PALMA (Autocar directe)	Sortida a les 8'20; arribada a les 10 (dies feners) Sortida a les 13; arribada a les 14'30 (dies festius)
PALMA - LLUC (Tren i autocar)	Els trens de Palma-Inca de les 9 i de les 15, enllacen amb els autocars d'Inca-Lluc.
LLUC - INCA	INCA - LLUC
Sortida a les 8'20; arribada a les 9'10	Sortida a les 10; arribada a les 10'50
Sortida a les 17; arribada a les 17'50	Sortida a les 17; arribada a les 18'50

Correu dels amics

La revista LLUC
a Txecoslovàquia

Sr. Director de LLUC.

Per mediació del darrer número de la revista montserratina SERRA D'OR, vaig assabentar-me que el vostre mensual fou renovat en molts aspectes i es publica completament en català.

Quant a la meva persona, sóc llicenciat de la Facultat de Filosofia de Praga, on estudiï la filologia castellana i francesa. Malgrat certes dificultats que tinc amb la recerca d'una col·locació de traductor, em dedico intensament a l'estudi de la literatura i llengua catalanes. Pretinc traduir un conte de Félix Cucurull i algun d'Antònia Vicens —Banc de fusta, Ed. Moll, Palma 1968— per una revista literària txeca. Endemés em publicaran definitivament en català l'estudi sobre les relacions epistolars entre el nostre hispanista Antoni Pikkart (1861-1909) i dos literats catalans —Victor Català i Narcís Oller. Esmento també l'encontre Pikkart— Mossèn Alcover, realitzat a Praga en setembre de 1907.

Amb molt de goig col·laboraria amb vós i voldria saber alguna cosa més del caràcter de LLUC. Malauradament no és possible realitzar des d'aquí cap pagament a l'estranger... Em fa molta pena de no poder fer la subscripció de la revista mensual.

Us saluda molt atentament.

MILOSLAV PLUHAR
(Jicin - Txecoslovàquia)

Un vot a favor

Sr. Director de LLUC.

Amb fonda satisfacció he llegit, en el número de març d'aquesta revista, la carta de Francesc de B. Moll adreçada a un Rector de la nostra Illa.

Els arguments adduïts en la dita carta tenen una contundència i una claretat aclaparadores per a tots aquells que mantenen l'ull net de tòrbols prejudicis o de inconfessables actituds de sestejant comodat.

Casi m'atrevesc a dir que són masa els arguments alludits, ja que no deixen lloc a una sortida airosa als recalitrants aferrats a unes raons tronades i sense la més mínima consistència; i, per això, només queda la confessió humil del propi error i la consegüent regirada cap a l'actitud lògica, assenyada. Però, és tan mal de pair aquests reconeixement de les pròpies trevalades, fins i tot per aquells que per raó del seu magisteri espiritual pareix que haurien d'estar per damunt de certes petiteses!

Sortosament se va obrint camí, d'una manera cada dia més accelerada, un plantejament correcte quant a l'ús de la nostra estimada llengua. La consciència de poble esdevé general entre els estudiants dels darrers anys de batxillerat i, encara més, entre els universitaris. Aquesta és la més consoladora esperança, ja que aquest nucli escollits són el llevat que ha de fer tovar la massa.

Al cap i a la fi, el problema del nostre redreça-

Sumari

Correu dels amics	1
L'Església després del Concili	3
Litúrgia ara i aquí. Problemàtica i esperances, per Pere Llabrés i Martorell, Pvre.	4
Babel i Pentecostés, per Miquel Gayà	7
Tres poemes de la terra, per Guillem Colom	9
Primer Certamen de Poesia en honor de Nostra Dona Santa Maria de la Pau, de Castellitx. Parlament de clausura, per Gabriel Janer Manila	10
El degà de les Lletres catalanes, per Octavi Saltor	13
Art.	16
El món i la bolla	18
A la ciutat dels llibres	19
Acampada, per Josep M. Magrinyà	21
Rosa dels vents	23
Amsterdam, ciutat i aigua, per Josep M. Palau i Camps.	29
A toc i pam	32

PORTADA:

Mallorca 1968.

(Foto: Joan Soler)

LLUC

Revista mensual

Any XLVIII - Núm. 566 - Maig 1968

Direcció i administració: Pau, 3 - Palma de Mallorca

Telèf. 21 23 56

Director Periodista: GABRIEL FUSTER MAYANS

Director religiós: CRISTÒFOR VENY, M. SS. CC.

Subdirector religiós: GUILLEM CELIÀ, M. SS. CC.

Secretari: MIQUEL GAYÀ

Administració: JACINT RODRÍGUEZ, M. SS. CC.

Subscripció: 150 ptes. anuals

Estranger: 200 ptes. anuals

Preu de l'exemplar fora de subscripció: 20 ptes.

Els articles publicats en aquesta revista expressen únicament l'opinió dels seus autors.

Imp. SS. Cors - Balmes, 89

Depòsit legal: P. M. 276-1958

GABRIEL FUSTER MAYANS

Director de la Revista LLUC

El Consell de la revista LLUC, en compliment de les disposicions legals vigents, ha conferit la direcció de la nostra revista al nostre distingit amic —escriptor, periodista i crític d'art— Gabriel Fuster Mayans.

Gabriel Fuster Mayans va néixer a la Ciutat de Mallorca el 15 d'abril de 1913. Estudià Dret, i s'hi llicencià, a la Universitat de Barcelona.

D'aquest seu pas per la Universitat i per la Residència d'Estudiants a Barcelona, en conservà, entre moltes altres, dues amistats literàries que influïrien sempre més en la seva vida i en marcarien el seu rumb espiritual: Bartomeu Rosselló-Pòrcel —que esdevindria una màgica boirella plena de llum en el seu record—, i Salvador Espriu —avui un dels més grans poetes europeus.

Prosista del bon humor, la ironia amable, i a voltes amb un pessimisme de lirisme que commou, ha publicat *Tres viatges amb calma per l'Illa de la calma* (Bibl. «Les Illes d'or», vol. 46), i *El dimoni a Vallvidrera* un dels dotze contes seleccionats per un *Recull de contes balears* publicat en 1956 a Barcelona («Nova Col·lecció Lletres», vol. 20).

En ser proposat, i avui designat, director de la revista LLUC han estat tinguts en compte els seus mèrits d'amor a Mallorca —del qual en fou bona prova el seu pas per la Comissió de Cultura de l'Ajuntament de Palma, quan fundà els Premis de la Ciutat—; la seva devoció entranyable al Santuari de Lluc —el nom del qual du aquesta revista—, mostrada d'una manera particular en la primera de les tres narracions que componen el seu esmentat llibre dels *Tres viatges amb calma*; i finalment la passió que sent per la nostra llengua, que ha defensat sempre en totes les posicions on ha lluitat i treballat.

Sia per això benvingut a la casa de tots que és i vol esser la revista LLUC, i vulga rebre des d'ara el nostre aplaudiment i la nostra confiança.

Correu dels amics

ment com a poble amb perfils propis és un problema de cultura. La ignorància: vet aquí el gran enemic; ignorància de la història i de la literatura pròpies, vergonyosa ignorància i abandó del tresor espiritual de la nostra entranyable llengua.

La resistència per part d'alguns a emprar el ma-

llorquí en la litúrgia ¿no serà una cortina de fum per amagar aquesta ignorància, un encastellament dins de formes —com diu el P. Antoni Oliver en el mateix número de la revista— periclitades, feudals?

A. OLIVER FEBRER
(Petra)

D'UNA MALA FOTOGRAFIA
FEIM UN BON RETRAT

FOTOGRAFIA RUL·LAN

Gral. Goded, 10

Davant la Diputació — PALMA

FAIXES REINA

Josep Tous Ferrer, 1 — Tel. 216033

PALMA DE MALLORCA

GALLETES QUELY I CAN GUIXA

NOMÉS FABRIQUEN QUALITAT

Corderia

Català i Riutort, S. L.

Llongeta, 14 — Tel. 221761 — Palma

L'Església després del Concili

Paraules de Pau VI pronunciades en l'audiència del 25 d'abril darrer. Text publicat a L'OSSERVATORE ROMANO del dia següent. Versió mallorquina expressa per a la Revista LLUC.

Goig i dolor

Després del Concili —tothom ho sap—, l'Església ha gaudit, i segueix gaudint, d'un ressorgir magnífic que Nós, primer que ningú, reconeixem amb complaença i volem fomentar.

Mes l'Església ha sofrit, i segueix sofrint, per una torbonada de idees i de fets que no vénen certament de l'esperit del bé ni afavoreixen aquella renovació vital que el Concili ha promès i promou. S'és anant obrint camí, fins i tot dins uns certs ambients catòlics, una idea de doble tall: la idea del canvi que ha pres per a alguns l'ideal de l'«aggiornamento» augurat pel Papa Joan, de venerable memòria, atribuint així —contra l'evidència i contra la justícia— a un tan fiàelíssim pastor de l'Església, criteris que no són precisament innovadors, sinó que a vegades contrasten fins i tot amb l'ensenyança i la disciplina de la mateixa Església.

Fe i obediència

Hi ha moltes coses susceptibles d'esser corregides i modificades en la vida catòlica. Moltes doctrines que poden esser profunditzades, integrades i exposades en termes més comprensibles, moltes normes que poden esser simplificades i més ben adaptades a les necessitats del nostre temps.

N'hi ha dues, però, de coses, que no es poden discutir de cap de les maneres: les veritats de la fe, autoritzadament sancionades per la Tradició i pel magisteri eclesiàstic, i les lleis constitucionals de l'Església, amb la consegüent obediència al ministeri de govern pastoral que Crist va establir i que l'Església ha desenrotllat amb molta saviesa i ha extès en els distints membres del cos místic i visible de la mateixa Església, per a guia i conhort del multiforme conjunt del poble de Déu.

Sí a l'«aggiornamento»; no a l'arbitrarietat

Així doncs: renovació, sí; canvis arbitraris, no.

Història sempre viva i nova de l'Església, sí; historicisme dissolvent del patrimoni dogmàtic tradicional, no.

Integració teològica segons les ensenyances del Concili, sí; teologia segons lliures teories subjectives, molt sovint preses de fonts adversàries, no.

Església oberta a la caritat ecumènica, al diàleg responsable i al reconeixement dels valors cristians dels germans separats, sí; irenisme que renuncia a les veritats de la fe, o s'inclina a uniformar-se en uns certs principis negatius que han afavorit la separació de tants de germans cristians del centre de la unitat de la comunió catòlica, no.

Llibertat religiosa per a tots en l'àmbit de la societat civil i, fins encara, llibertat d'adhesió personal a la religió segons una elecció meditada de la pròpia consciència, sí; llibertat de consciència com a criteri de veritat religiosa no sostinguda per l'autenticitat d'una ensenyança seriosa i autoritzada, no. I així, la resta.

Discerniment i lucidesa

Per tant, fills benvolguts, l'Església necessita avui el vostre discerniment i la vostra fidelitat. I és, aquesta vostra visita, una esperança portadora, per a Nós, d'un gran conhort.

L'Església necessita la lucidesa d'esperit dels seus fills, necessita la seva amorosa i ferma llealtat.

¿Sou vosaltres qui ens portau aquesta claredat de idees en ordre a la renovació de vida de l'Església? ¿Ens duis vosaltres el magne do —el preciós i inestimable do— de la vostra fidelitat?

Nós ho esperam paternalment i és per això que amb l'ànima vessant de goig i d'esperança, vos beneim a tots de tot cor.

litúrgia ara i aquí

per Pere LLABRÉS I MARTORELL, Pvre.

La reforma fins ara

Pel seu caràcter excepcional, sense precedent dins la història, l'actual moment d'Església és, des de tots els punts de vista, interessantíssim. Ple de risc i d'esperança, amb desviacions —aparents o reals?— que hom no gosa condemnar radicalment, ansiós de tornar a les fonts, propulsor d'un esperit democràtic dins la comunitat dels creients, al bell mig entre dues societats divergents en l'acolliment del fet religiós, posterior a un Concili que és punt d'arribada i punt de partida alhora.

Dins aquest context, sociològic, religiós, eclesial, viu i creix la renovació litúrgica. Fou preparada pels estudiosos, com Dom Guéranger i Dom Casel, pels pastoralistes, com Dom Férotin, per les reformes parcials dels Papes S. Pius X i Pius XII. En el Concili rebé una consagració definitiva aquest pas de l'Esperit per l'Església de Déu, en la Constitució *Sacrosanctum Concilium* (5.12.1963).

Des de llavors, un *Motu proprio* (25.1.1964) —ben tímid, per cert—, quatre Instruccions —dues de generals (26.9.1964 i 4.5.1967), una sobre la Música en la Litúrgia (7.3.1967) i una altra sobre el culte eucarístic (25.5.1967)— han fet avançar, per etapes, la reforma litúrgica conciliar. Aquestes etapes són marcades, d'una manera palpable, per les dues Instruccions que entraren en vigor dia 7 de març de 1965 i dia 29 de juny de l'any passat.

Tots aquests documents han estat preparats pel «Consilium» per a l'execució de la Constitució de S. Litúrgia. Alguns han sofert moltes redaccions. Cap d'ells ha sortit sense estira i amolla, sense pressions extra-litúrgiques i extra-pastorals fins i tot. Per altra banda el pas gradual de la reforma introduïda ha semblat una reforma per entregues, que n'ha desconcertat molts.

Les reaccions

Tot aquest temps, al voltant dels treballs i de les decisions del «Consilium», s'han anat formant grups de pressió, que reflexen opcions ben distintes dins el camp de la Litúrgia i dels seus complements, música i art per exemple.

Molts han cregut que fins i tot s'havien traspasat els termes de la Constitució conciliar, ignorant que aquesta obre perspectives que poden ser dutes a la pràctica de distinta manera, i també que amb el Concili no s'ha acabat la Història de l'Església.

S'han aixecat crits de protesta: pel gradual —irreversible?— arraconament del llatí, per les noves rutes que emprèn la música dins la Litúrgia (lluïta entre gregorianistes, polifonistes i vanguardistes), per la pèrdua de la uniformitat deguda a una llibertat major, per l'ofegament de la devoció privada, etc.

Però també hi ha un altre aspecte del moment litúrgic actual que atreu fortament l'atenció. Paral·lelament a l'entrada en vigor de les reformes parcials, provocat sens dubte pel desencarcarament de les rúbriques i degut a la presa de consciència d'una responsabilitat més immediata per part dels sacerdots, i d'un dret a una celebració més viva per part dels fel·ls, s'ha desenvolupat, cada dia amb més força, un moviment de celebracions al marge de la llei establerta. Es el fenomen de les experiències litúrgiques. De vegades s'han realitzat amb les degudes llicències. A voltes, però, sense cap permís legal.

Un cas curiós que cal constatar: algunes desviacions de la llei, condemnades ordinàriament per l'autoritat, han estat acollides per una legislació posterior. Cal preguntar-se, doncs ¿arriba amb retràs la reforma litúrgica?

La reforma que arriba

Aquesta pregunta és més inquietant ara, quan estam a les portes de la vertadera reforma, decretada pel Concili. Sí, encara que molts ho trobin extrany, la reforma litúrgica del Concili pel que fa a la creació de noves estructures de celebració i de nous textos —o de desenterrament d'antics— encara no ha començat pròpiament.

La segona quinzena d'abril s'ha reunit a Roma el «Consilium» que deu haver deixat enllestida la reforma de l'Ordinari de la Missa. Estan a punt de sortir tres cànons i nou prefacis. Sembla que està concretat el nou Calendari i els leccionaris festiu i ferial. Després d'uns mesos d'experimentació, és ben possible que el pròxim pri-

● problemàtica i esperances

mer diumenge d'Advent, aquestes reformes entrin en vigor.

En quant a la Missa es preveu encara la publicació d'un corpus de 72 prefacs; la incorporació al ritu romà de l'anàfora alexandrina de S. Basili —encara que planteja els seus problemes teològic-pastorals; la nova edició del llibre d'altar, i del llibre de càntics. Aquest darrer serà molt adaptat a cada país determinat, segons les decisions de la Conferència episcopal pròpia.

També s'està preparant la reforma dels sacraments, sacramentals i Ofici diví. Ja s'està experimentant —també a les nostres Illes— el nou ritu d'exèquies d'adults.

La majoria d'avui

¿A quin moment arriba aquesta primera — en el vertader sentit de la paraula— reforma conciliar?

Els esdeveniments que hem senyalat ens donen una primera pista de reflexió.

Per una part la renovació litúrgica ha sorprès molts de sectors de l'Església i de la mateixa clerecia, que en aquest punt juga per ara un paper preponderant, si no és absorbent. Aquests sectors han manifestat a voltes la seva inconformitat absoluta, a voltes han oposat una resistència passiva, concretada en diferents postures. Quasi sempre aquestes resistències han estat fruit i manifestació d'ignorància, de falta de solidesa en coneixements teològics, històrics, litúrgics i pastorals, i sobre tot d'aferrament a una rutina còmoda i peresosa.

Aquestes actituds troben el seu clima propici en una cristiandat instal·lada, rutinària, tancada al diàleg amb el món d'avui.

La gran majoria ha acollit favorablement la reforma conciliar. Es més, adesiara ha estat l'única reforma que ha tocat el poble amb les mans. La gent s'ha alegrat d'entendre lo que es deia a la Missa i als sacraments, de participar-hi més activament. També la majoria dels sacerdots hi ha vist més assegurada l'eficàcia pastoral. S'han adonat que la reunió dels cristians en torn de la taula de la Paraula i del Cos de Crist era més viva, més conscient.

Però la impreparació de la majoria ha fet que la renovació litúrgica s'aturàs a mig camí. Bona part de l'esforç i dels efectes aconseguits s'han reduït a la part externa, perifèrica, de la reforma. No hi ha hagut l'enginy necessari per convertir la reforma litúrgica en quelcom més vital, més assequible, més formador del sentit cristià de l'existència humana. Era inevitable tal volta, després de segles d'immobilisme, de carregament de pietat privada, de sacramentalisme sense sentit litúrgic, de considerar la pràctica religiosa com una evasió; després d'anys d'una progressiva descristianització —llegiu, pèrdua de fe— de les masses.

Per altra banda, si és ver que anam cap a una societat del futur, en què el cristianisme tindrà —ja comença a tenir— una configuració sociològica molt distinta dels darrers segles, la gran majoria de cristians adults viu encara en gran part, i pel que fa a la seva pràctica religiosa, endarrerida respecte de la transformació del món d'avui.

Aquest amplíssim sector d'Església —és forçat reconèixer-ho— només pot ésser mogut, en l'aspecte litúrgic, per la reforma que s'està fent, que prest se'ns donarà «com a definitiva» —diuen (?)—. Una reforma, concretada al fi i al cap en decrets, rúbriques més o menys flexibles, estructures de celebració, i en llibres sobre tot. Tot això, és prou cert, aportarà una millora considerable, representarà una litúrgia més viva, més autèntica, més actual, sense mai traïr l'antiga tradició de l'Església. Però aquesta mateixa reforma es veurà compromesa, en els seus fruits més interessants, per la impreparació de la majoria, de què hem parlat, i que tot plegat l'haurà acollida amb goig.

Els qui van cap al futur

Però hi ha un altre sector d'Església, molt distint d'aquesta majoria. D'ell podríem dir que viu en el futur, o més ben dit, en la punta del món i del temps present. Ja es pot palpar la seva presència un poc onsevulla. Es la joventut de l'Església, que no està formada solament pels joves d'edat. Són els joves i els adults que volen viure plenament com Església en el món, al ser-

litúrgia ara i aquí...

vei d'aquest món. Que creuen que la fe els compromet temporalment i transcendentalment alhora. Que lluiten amb el problema de la mort de Déu. Que tenen consciència de la progressiva secularització i desacralització del món actual.

¿Què aportarà a aqueix sector la reforma litúrgica que estam a punt d'estrenar?

Aquesta Litúrgia nova, diguem-ho clarament, presenta una estructura i uns textos per celebracions de masses. Segueix la línia que ve del segle IV, quan la Litúrgia domèstica, familiar, donà pas a les celebracions de multituds, que, després de la pau de Constantí, havien entrat dins l'Església. Fou el principi de la cristianització de la societat. Ara el procés és a la inversa del segle IV. ¿No anam cap a una societat pluralista, on la fe es acceptada lliurement, sense pressions socials? Aleshores, necessàriament, la Litúrgia —que és sempre expressió de la fe— passa de celebració massiva a celebració de grup, de comunitat humana que viu la seva fe.

Es a la formació d'aquestes comunitats i a la seva promoció litúrgica i de testimoni que s'encaminen els esforços de la Pastoral actual que mira cap al futur. Les experiències de les Misses celebrades en grups, domèstiques, s'han de valorar, si es vol esser realista, a partir d'aquests principis.

Diguem-ne les característiques essencials: Una comunitat natural —de treball, de barri, de inquietuds, etc.— que creu lliurement i conscientment. Fidelitat a la Institució del Senyor i comunió amb l'Església. Estructura de celebració i signes, que guarden aquesta fidelitat i comunió, que provenen de la Tradició rebuda dels Apòstols i que són realitzats d'una forma immediata i adaptada a l'home d'avui. To familiar i espontani.

Per verificar aquests principis en una celebració, cal tenir uns coneixements antropològics, sociològics, pastorals i litúrgics. Aposta la improvisació, el snobisme i l'afany de novetat d'alguns han fet malbé i han desacreditat tantes vegades aqueixes experiències.

Però el fet i el seu valor no es poden ignorar. Aposta, si la reforma de la Missa que tindrem dins poc temps, no diu gran cosa al món de les experiències, perquè, com hem vist, respon a un altre ambient, es preparen seriosament, pel mateix «Consilium», les normes per a les Misses de petits grups.

A Mallorca...

Unes paraules finals sobre la situació de la reforma litúrgica a la nostra Diòcesi, que en general reflexa la situació descrita.

Aquí, com arreu d'Espanya, el Concili ha vingut de nou. I de la seva renovació quasi solament la reforma litúrgica s'ha posat en pràctica, perquè —així ho creu la majoria— «és inofensiva». Aquesta mentalitat ens ha portat lògicament a considerar les innovacions litúrgiques com uns canvis externs, sense gran transcendència, poc comprometedors.

La majoria de la clerecia i del poble, això sí, ha acceptat gojosament la reforma. Qualcú s'ha espantat de la via que s'ha fet: «Anam massa avançats! A moltes esglésies de Itàlia d'Espanya i fins i tot de França diuen misses en llatí i d'esquena al poble!». I ho diuen amb tanta d'enyorança... Però aquests són una minoria. Altres, amb més seny, constaten com un abocament quasi exclusiu de forces en la Litúrgia ens pot portar a una evasió d'altres problemes, sobre tot dels que planteja la Pastoral missionera. I això seria més lamentable d'ara endavant, quan la Litúrgia es disoldrà i s'integrarà en l'activitat de l'Església, sempre més prevalentment evangelitzadora i de compromís amb el món, dins una societat pluralista i secularitzada.

Es que aquí no ens hem adonat plenament encara de la marxa del món, i no és que el món no corri, i ben aviat, a Mallorca. Però l'Església està quedant aquí retrassada en aquesta evolució; és eminentment conservadora.

També hi ha hagut experiències, en alguns grups, que ordinàriament no s'han extralimitat, però que han estat suficients per fer esqueixar les vestidures dels qui, per falta de formació litúrgica i teològica, no saben distingir entre la institució del Senyor i la Tradició —en majúscula— de l'Església, i la rúbrica més petita de l'Orde de la Missa actual. Aquestes experiències s'han hagut de fer clandestinament, en mig de mil suspicàcies, sense direcció segura i documentada, sense poder treure'n, en conseqüències, dades importantíssimes pel plantajament de la nostra Pastoral litúrgica. Hauria estat molt més intel·ligent escrutar, acollir i encaminar rectament aquest signe del nostre temps.

Constatem, per acabar, que els cristians de Mallorca no tenim consciència d'Església particular, com Mallorca no té, a l'hora d'ara, consciència de poble. Aquí hi trobam una altra deficiència ambiental de la renovació litúrgica a ca nostra, que ha tingut una manifestació ben palpable en l'arraconament infligit, a tantes parròquies, a la nostra llengua vernaclea.

Cal esperar que un compromís més autèntic de la nostra Església amb el nostre poble i amb el món d'avui, que porti a un replantejament de la Pastoral, avui i aquí, faci, segons el desig del Concili, que la celebració dels sagraments de la fe sigui una resposta de salvació als homes que aquí treballen, aquí sofreixen i aquí esperen.

Babel i Pentecostés

per Miquel GAYÀ

El relat del Gènesis ens diu com tots els homes només parlaven una llengua i s'enteniaven amb unes mateixes paraules. Volgueren edificar una ciutat i enmig una torre que tocàs el cel i els fes famosos. Però Déu hi baixà i desbaratà els seus propòsits, confonent la seva llengua en tal forma que no s'entengueren. Els homes cessaren en l'edificació i Déu els dispersà (Gèn. 11, 1-9).

Tots hem viscut més o manco aquesta dura experiència de la confusió i hem hagut de sentir l'amarguesa de la divisió. No ens fa tanta por la diversitat de les llengües que es parlen pel món, com el fet que tots junts en una mateixa llengua no ens arribem a entendre.

La confusió i la divisió s'experimenta entre les famílies, entre els pobles i les nacions, entre els mateixos grups ètnics i polítics, dins les fronteres d'uns mateixos estats i cultures, i dins unes mateixes associacions que cerquen un comú ideal. L'Església, fins i tot, en els seus elements humans, sent i pateix la ferida de la desintegració. Crist —el seu Cap— és sant, i viu fonament unit amb el Pare; mes els homes —els seus membres— som pecadors i ultra viure desunits amb el Cap, ni tant sols amb nosaltres mateixos podem fer-nos solidaris.

Tots hem duit —tots duim encara— l'experiència d'una profunda Babel en el nostre interior. Tots voldríem — i a tots ens esperona ben sovint— la realització dels millors propòsits. Massa ho sabem que les grans empreses humanes requereixen el concurs de tots. I tots, ben il·lusionats, hi volem posar les mans. Mes l'edifici resta a mig fer, abandonat. Tots plegats anam desertant. La desil·lusió i l'amarguesa contreen els rostres de tots. I és fàcil donar la culpa. La pau no s'ha fet possible. Es que el Senyor no s'ha agradat de l'obra dels homes i no hi ha posat les mans. Si el Senyor no construeix la casa, debades s'hi afanyaran els constructors (Ps. 127, 1).

La confusió de Babel és evident: el projecte dels homes no va agradar a Déu. ¿Per què Déu

no s'agradaria d'aquella empresa ambiciosa? ¿Per què Déu els confondria tot i haver-los fet el do d'una sola llengua? ¿Per què Déu provocaria la dispersió?

Ens és difícil de penetrar en el pensament diví. Massa vegades ho veim com Déu destorba els nostres plans, ens espolia i ens condemna al fracàs. Els seus pensaments no són els nostres pensaments, ni els nostres camins no són els camins de Déu (Is. 55, 8). Tant distant com és el cel de la terra, així els camins de Déu s'allunyen dels camins dels homes, i el pensament diví se diferencia del pensament humà (Is. 55, 9).

Sortosament, els Llibres Sants ens donen una antítesi de la confusió de Babel. També els homes, aquesta vegada, s'uniren per fornir projectes i madurar uns plans. També anirien a edificar una ciutat i una torre. Una torre i una ciutat, però, de ben distintes ambicions: tindria per base i fonament el més dur dels fracassos humans, el pas de Crist per la creu i la crucifixió. Es ver que la tomba havia conegut el triomf de la Resurrecció. Mes aquesta Resurrecció la coneixien solament uns pocs, no era un fet —diguem-ne— del domini públic. El Crist que ens demanava la fe, no havia volgut espoltrir —amb l'evidència del seu cos tornat a la vida— les possibilitats dels seus adversaris; més tost aquesta resurrecció, per als qui no n'havien estat testimonis, quedava com en el misteri. La seva empresa espiritual —la instauració del seu Regne—, per lo mateix que requeriria una acceptació íntima i personal de cadascú, resultaria una tasca difícil, exposada als encontres de la persecució. En les ciutats d'aquest món els seus seguidors no hi tendrien estada permanent. Els homes de Babel havien volgut construir un edifici fins al cel. L'edifici dels homes de Pentecostés seria un edifici construït de cap endins, d'una tremenda verticalitat interior.

I què feren aquests homes de Pentecostés? El text bíblic és rònc i senzill: «s'aplicaven unà-

niment a l'oració» (Act. 1, 9). Més que rumiar projectes de grandesa humana, s'aplicaven a discernir el sentit de les Escriptures, a penetrar en els camins i el pensament de Déu. I s'esforçaren a demanar. Confiadament. Humilment. Llargament. Nou dies de pregar. Nou dies d'una constant dedicació al pensament de Déu, que és pensament de santedat i puresa totals, d'un deseiximent del propi egoisme per abocar-se a la donació als altres fins al testimoniatge de la mort.

L'oració, quan els homes s'hi apliquen tots junts unànimement, obté sempre un admirable resultat. Aquells deixebles de Crist, quan se sentiren abrandats pel foc i la flama de l'Esperit Sant —d'aquell Esperit que havia dat al seu Mestre la intrepidesa del martiri a la creu— es posaren a parlar com embriacs. Sant Pere hagué de donar explicacions a la multitud diguent que, efectivament, no estaven embriagats, sinó que els era arribada l'hora profetitzada dels signes i dels prodigis.

I mirau per on: aquells homes que parlaven en una única llengua davant la políglota multitud de totes les procedències, varen esser entesos de tothom en les llengües respectives. Les diversitats lingüístiques no varen destorbar l'eficàcia d'aquella paraula dels apòstols, que sortia com un broll interior i té el seu origen en l'Esperit de Déu.

Els homes de Babel no s'entengueren tot i parlar una sola llengua entre ells. Els homes de Pentecostés feren entendre a tots en ses respectives llengües, el missatge d'amor i de salvació que predicaven en una llengua sola. L'Esperit del Senyor unia i congregava de tots els indrets les voluntats disperses i desunides. La torre de Babel que havia de traspasar els niguls, restà abandonada pels constructors. La torre espiritual de Pentecostés que hauria d'immergir-se en la clandestinitat i les catacumbes, traspassa els segles i les persecucions. La torre de Pentecostés tenia per fonament la Pedra angular que havien rebutjat els constructors de Babel. Crist, que encarnava el pensament i els camins de Déu, pogué unir, amb el foc del seu Esperit, les voluntats errants i les ments en discòrdia. Tal era la força d'aquell missatge d'amor i germanor, d'unió fins a la fi del món, del Qui en la seva oració sacerdotal del Dijous Sant havia pregat: «Que tots si-

guin u, com Vós, Pare, sou en mi i jo en Vós, que ells també siguin u en nosaltres» (Jo. 17, 21).

¿I les desunions, al cap de tants de segles, en totes les associacions humanes, fins en la mateixa Església? Cert, els homes experimenten constantment la desunió entre ells mateixos al si de totes les institucions, fins i tot en l'Església que el Crist vol sempre ben travada i unida entre els seus membres. Mes els homes que enlloc d'aplicar-nos a l'oració i al pensament de Déu, intentem ben sovint de dur a l'Església i a totes les altres associacions la dispersió i el pensament del propi egoisme, estam fent malbé qualsevol empresa noble, descavam els fonaments de la torre interior de Pentecostés per enlairar-hi —novament, encara!— la torre de Babel i experimentar sempre més l'amarguesa del fracàs fins en les coses humanes.

Ramon Llull en el deliciós *Llibre d'amic e amat* es referia a l'aucell que en el verger cantava, i li deia: «Si no ens entenem per llenguatge, entenem-nos per amor»...

Quan entre els homes ens entenguem per amor, no ens destorbaran problemes de llengua i raça. Si entre nosaltres hi ha tothora tantes divergències que ens desuneixen és perquè no hem entrat bé en el bessó de l'autèntica saviesa de Déu, que és estimar, estimar sempre i per damunt tot.

Els homes de Pentecostés s'havien aplicat unànimement a l'oració; és a dir, al tracte amb Déu, a fer de Déu un ser pròxim i real, a conèixer el seu pensament i els seus camins. Per això el do de llengües els fou concedit com un afegitó; com un triomfal afegitó pel qual tots els forasters els entenien en proclamar les grandeses de Déu.

El món cristià d'avui potser no s'ha adonat encara que el «temps fort» de la vida cristiana és aquest temps de l'oració; o que —com diu Henri Caffarel— al nostre món d'avui «li cal un suplement d'esperit».

D'aquest suplement d'esperit, d'aquesta regor de la pregària que amari d'amor i tolerància totes les associacions humanes, en podrien sorgir empreses —en qualsevol sentit es vulga— que, ultra esser agradables a Déu i merèixer la infusió divina de Pentecostés, puguin resistir la prova i la dificultat en el babèlic vaivé del segle que vivim.

GUILLEM COLOM:

tres poemes de la terra

I

CASALS RETUTS

Casals retuts, d'illustre senyoria,
que capfica l'enuig del temps passat,
¡quina punyent i fonda melangia
encomanau avui al cor cansat!

Closa al tragí de tota humana via,
la vostra clasta ahir fou hort tancat;
ara és oberta als vents d'estrangeria
que marceixen sa nobla austeritat.

¡Oh superbs teginats de sapí i cedre,
marbres, ors, somni ingràvid de la pedra
planant dins la callada solitud;

avui, en el lllindar de la vellesa,
com plany l'antiga glòria malmesa
que sols viu del record d'haver viscut!

II

ESPOLI

Decanta't, terra espoliada,
davant el pas de la ciutat:
¿qui aturaria l'abrivada
del seu galop desesperat?

Tos camins solquen noves vies,
ton camp recula, orfe i sol;
nous murs ofeguen tes masies,
nous gratacels tapen el sol.

I als solcs que ahir llaurà l'arada
s'alcen nous temples, nous fogars,
amb furor tan exasperada
que a tot conreu barren el pas.

Amb cruel lluita el camp enterra
un poble nou, eixit del fang,
xuclant l'entranya de la terra
a punt de fer-li rajar sang.

I és tal sa fúria abrusadora
i tant l'ardor dels fills goluts
que en va la terra nodridora
exprem, sagnants, sos pits eixuts...

III

FIDELITAT

Enyorança no tinc del bé deixat
ni desig de cap altre que al món sia.
Una sola recança em desficià:
la de restar fidel al meu passat.

Tans sols per ell avui em sent delir
i és on ma vida amb dues mans s'aferra,
com l'arbre que en l'entranya de la terra
enfonsa més ses rels ans de morir.

PRIMER CERTAMEN DE POESIA EN HONOR DE NOSTRA DONA SANTA MARIA DE LA PAU, DE CASTELLITX

PARLAMENT DE CLAUSURA

per Gabriel JANER MANILA

Senyora de la Pau,
Benvolgudes autoritats,
Honorable Jurat,
Poetes que heu llançat els vostres versos
per cantar les excel·lències de la Reina de Castellitx,
Poble d'Algaida,

Venim d'una terra que espanta, on els homes es barallen a cops de fusell. On és torturada la gent que diu la veritat i es capolen les llibertats més altes dels homes. On els científics cavillen noves armes de destrucció i la raó és sempre del més forçarrut. Venim a vostra Pau perquè encengueu el nostre cor d'homes, desterrats fills d'Eva, amb el foc d'amor que prenguéreu al fill major de la nostra raça. El benaventurat Mestre Ramon Llull.

Dins la vella alqueria de Castellitx que el Rei En Jaume donà a García Pérez de Pina prest, les mans esclaves dels sarraïns sotmesos, vos hi bastiren aquest temple, avui colrat de sol i d'antigor.

Jo no sé si vos va dur el Rei Conqueridor o si un pastor humil vos va trobar dins una encletxa su arran de la Roca de la Verge Maria. Cert és, que moltes vegades m'he preguntat a mi mateix: quin escultor desconegut cisellà aquesta cara d'algaidina i castellitxera? Tendre i casta com una joveçana. Es ben segur que s'amarà el pit d'aquesta flaire d'auzina i pi i mata llantisclera que aquí es respira. Qui fou l'artista enamorat de Vós que us encastà aquets ulls com dues móres i vos dibuixà aquest somriure dolç de dona reposada?

Així ho va veure el gran poeta català Josep Carner quan us va compondre, amb catorze versos curts que són catorze meravelles, la poesia més bella que mai vos hagen escrita:

*Amb quin mig-riure suau
contemplau tot lo que es muda,
Mare de Déu de la Pau
eternament asseguda!*

*Oh Maria, com gosau
amb la cara complascuda
la dolça brisa perduda
la gran delícia del blau!*

*Es bona vostra fillada,
i Vós semblau confiada
la pagesa riolera*

*guardadora del casal
que està asseguda al portal
mentre els fills juguen a l'era.*

Entre els anys 1274 o 1275 pujà Ramon Llull —la cigala del Crist llatí, que diria Unamuno— al Puig de Randa, dalt aquests cims bessons en forma de sella dins el terme d'aquesta parròquia. I allà s'estableix dins una cova que li donaria cobri contra els elements, per lliurar-se a la contemplació. Al cap de vuit dies, fou il·luminat per Déu sobre la manera com havia de compondre un llibre que fes possible la conversió dels infidels. Aquest puig significà el silenci i la solitud tan desitjada aquells dies sense barrera de vida cortesana. Era «la muntanya de l'Amat».

Seguint el caminó d'Aubenya, aquí venia «per honorar lo Fill de Nostra Dona Santa Maria». ¿Què ens dirien aquestes velles pedres, de la seva presència? ¿Què no ens podria contar el portal romànic de Castellitx?

Eren aquells temps que des de muntanya duien els infants a batiar. Eren els dies en què floria entorn d'aquesta casa un esplet de famílies amarades d'amor. Eren els temps del primer rector de Castellitx el provençal Berenguer.

Aquí venia, per complir amb Déu, Don Arnau Desbrull retirat a l'ermita de Sant Honorat després de la batalla terrible de Llucmajor, on, amb la mort del Rei En Jaume Tercer, escapçat per un obscur almogàver, s'acabà per a sempre el Regne de Mallorca.

Passats els anys, el poble fou canviat de lloc i les herbes afollaren aquest reducte. De llavors ençà, Senyora, el vostre poble torna a veure-vos. Torna a aquest temple «mare i cap de la vila d'Algaida» una volta a l'any, per acomplir aquell missatge de Llull el vostre fill predilecte:

«Amable fill: saluda Nostra Dona, qui és salut e benedicció nostra».

Per això mateix: per saludar el vostre fill, per cantar les excel·lències de la vostra Pau, ha vengut aquest estol de poetes des de totes les contrades mallorquines.

Encès el pit com l'argelaga groga i brandant la llengua nostra, mamada del broll viu del poble. La llengua mallorquina. La que un dia féu retronar el seu verb harmoniós dins totes les contrades del Mediterrani, la llengua que, amb paraules de l'erudit castellà Menéndez y Pelayo, «com anell nupcial deixà el Rei Conqueridor a Mallorca». Aquesta llengua que Ramon Llull coneixia i dominava com ningú no l'ha coneguda ni dominada mai. La llengua de Jaume Tercer, de Fra Anselm Turmeda, el freret turbulent i renegat que ens aconsellava:

*ama la honor de la ciutat
e de la terra.*

La llengua dels cartògrafs mallorquins, que no tingueren por de deixar d'ésser universals escriguent en mallorquí. La llengua dels agermanats: de Joan Crespí i dels Colom. La llengua del Pare Pou i del Bisbe Salvà. De Costa i Llobera i de Mossèn Alcover. La llengua de Mestre Llorenç Batle, el qui passetjà el nom d'Algaida per tots els glosats de Mallorca. La llengua de don Rafel Oliver, el «capellà màquina», la «llengua, senyal de raça» que ens agermana a tots: pobres i senyors, i poble i missers... La llengua, a vegades viltenguda per uns mallorquins bords. Per una gent que escup la pròpia llengua materna.

Per això ens teniu aquí, Senyora. De genolls als vostres peus de Reina: per cantar les vostres lletanies en enfilalls de mots:

Regina de la Pau!

D'una Pau que no consisteix en tenir la panxa plena, ni una gelera, ni un auto. Una pau autèntica: d'homes nets encarats amb la justícia. La Pau que enforteix els esperits i compromet els homes amb el seu temps. La vostra Pau. La Pau del vostre Fill. La Pau

dels homes de bona voluntat. Aquesta Pau que s'anomena progrés i que no val a confondre-la amb la tranquil·litat. La mateixa Pau que cantaren els àngels aquella Nit gebrada de Betlem en què els cels destil·laren mel i dolcesa. La Pau de Crist i de tots els que, com ell, són perseguits per la justícia. La Pau de la Veritat, que venç sobre l'error que mai no triomfa. Una Pau d'obres, viscuda, mai única ment de paraules.

Recordem a «Zorbàs, el Grec» de l'escriptor Kazantzakis. En una ocasió diu:

«Parlaven els meus peus, les meves mans, els meus cabells, la meva roba. Ai, company, que han caigut avall, els homes, mal llamp! Han deixat que els seus cossos enmudissin i ja només parlen amb la boca».

Hem caigut avall perquè no vivim la Pau. Ja ho veis: dos mil anys de cristianisme i encara existeixen les barreres racials i socials. Un escàndol. Han mort un negre: el doctor Luther King, perquè predicava aquesta Pau. L'han mort perquè no tenia la mateixa pell que nosaltres. I no l'ha mort un tot-sol, com tampoc era sol el qui desaparà al president Kennedy. L'assassí tenia al seu costat un ambient d'odi i de violència, un ambient ebri de ràbia i de ressentiment. «Si voleu ésser germans —ha dit el Papa no fa molt— deixau caure les armes de les vostres mans, sobretot les terribles armes que la ciència moderna vos ha donat. Perquè no se pot estimar amb armes en les mans.» La Pau que renta els homes de tota forma d'odi, de injustícia i de tortura.

I aquí ens teniu, Reina de la Pau! En aquesta Tercera Festa de Pasqua de l'any 1968 en què el Magnífic Ajuntament de la vila d'Algaida, l'Associació de Pares de Família i el Club de Joventut, en col·laboració amb la Parròquia, us han organitzat el Primer Certamen de Poesia en vostre honor. Enhorabona i Gràcies. Gràcies a Don Guillem Colom, patriarca de les nostres lletres. A don Bernat Vidal i a don Llorenç Moyà. A la senyora Dona Antònia Suau. Al Reverend Josep Capó de Sant Felip. A tots, gràcies. La seva presència enalteix aquest acte.

No és la primera vegada, ni la que fa deu, que els glosadors pugen a cantar les vostres beutats. Vós sabeu, Senyora, que la nostra Vila, més que cap altra a dins Mallorca, és terra de poetes i trobadors. Qui no ha sentit parlar de Madò Barbeta? Qui no es recorda de Mestre Llorenç Batle o de l'amo En Matgí de Son Dulei? Qui no coneix a Madò Jerònia Ferraret? Quin és l'algaidí que no ha tengut un repadrí glosador o una padrina afectada d'endardellar cançons, encara que sien de quatre mots?

Diu la gent de per aquí:

*De cançons de quatre mots
qualsevol ase en sap fer.
Si tu vols te'n taparé
com un garrover de brots.*

O aquella altra:

*Ses cançons que cantaràs
no s'avendran amb ses meves,
perquè quan no en sé de velles,
llavors de noves en fas.*

Qui degué ésser el poeta anònim qui us va compondre aquesta glosa tan encertada?

*Venim a demanar-vos
aigua, i mos donau vent.
Perquè hi ha molta de gent
que en tenir pa a bastament
ja no pensa més en Vós.*

O la fadrina, desesperada d'amor, que us invocava?

*Mare de Déu de la Pau,
som venguda a veure-vós
perquè ses meves amors
cada hora augmenten un grau
i si no ho remediau
d'un treball en tendrem dos.*

I en arribar Pasqua, els camps que no volen quedar endarrera us floreixen mesdemaries de colors. La terra esclata cançons i arriba fins a Vós la dolça flaira del romaní blau, de la sordonaia groga i de l'espada. Del trepó trepó i de l'estepa blanca. I els seus colors vius, puguen fins a les voltres galtes:

*Vós ne teniu, Bona Amor,
la color de la rosella,
la finor de la poncella
i del lliri la blancor.*

Els cossiers, vells balls de figura de la nostra Vila, també són ací per ballar entorn de Vós les voltes i més voltes del seu dançar antic. Sonarà el fobiol de ginjoler, el tamborí de soca de lledoner amb la pell de cabra i la masseta de prunera. Us ballaran el **Marcansó** i **L'obriu-mos**; **Els Mocadors** i **Ses Bombes**; **L'Oferta** i **Mestre Joan**; **La Dança Nova** i la **Flor de Murta** i la **Titoieta**. Us dançaran la **Gentil Senyora**, vella dança que altre temps tenia lletra i se cantava:

*Gentil Senyora
feta a l'antiguedat,
recorda't d'aquella hora
que em tenies subjugat...*

I els poetes d'ara us canten, també. Us diuen cançons perquè el cor els esclata de

goig i brolla, llums incertes de llantoner vell, un esclat de mots enjoiellats.

Llorenç Moyà, fa molts d'anys us escrigué aquesta. Es ben segur que ja no se'n recorda:

*Caigué l'amor, de branca en branca
i ençà i enllà un fulgent esquitx,
a posta sou garrida i blanca
Mare de Déu de Castellitx!*

*Què és el més bell?: pujols, garberes?...
Doncs vos triau de l'Illa el mig.
A posta duis percinta d'eres
Mare de Déu de Castellitx!*

*Us brilla al cap reial corona
però l'amor més hi afig.
Ai, si pogués besar-vos l'ona
Mare de Déu de Castellitx!*

*Llavors serieu blava blava,
com és ben blau el meu desig...
I Vós ens deis: —Jo som l'Esclava
emperò Mare a Castellitx!
Oh Maternal!, únic trepig!*

Nosaltres seguirem els nostres camins incerts. Us deixarem reposada al vostre trono humil, dins l'atonía d'aquesta solitud; com ha dit el poeta Bartomeu Guasp, autor dels vostres Goigs:

*A l'estil de masovera
—prima terra de conró—
al costat teniu una era
i el vol de qualche cançó;
mes solem passar el dia
tancadeta amb pany i clau.
Madona Santa Maria
dolça Mare de la Pau.*

Passaran els dies i la gent —oblidant-se de Vós— seguirà odiant el seu germà proïme. Perquè sí, perquè els homes no s'estimen els uns als altres i la Pau, vana il·lusió, segueix tancada amb pany i clau.

Castellitx, 16 d'abril de 1968.

CERERIA BARCELO

Ciris litúrgies per a la Santa Missa i
Exposició del Santíssim

C. dels Oms, 116 — Palma de Mallorca

El degà de les Lletres catalanes

per Octavi SALTOR

Creiem que els redactors de la revista LLUC voldran acollir, i que els lectors no refusaran, benèvolament, de passar-hi els ulls, aquestes nostres ratlles, expressives d'un homenatge pòstum, al qual les Illes no poden romandre alienes, a la memòria del degà de les lletres catalanes, nascut a Vic l'any 1877 i mort, a la seva «ermita» de Samalús, el 22 del passat març: Mn. Ramon Garriga Boixader, «mestre en gai saber» des del 2 de maig de 1926. El sobreviu, i l'havia precedit cronològicament en el mestratge (1 de maig de 1910) Josep Carner.

Mn. Garriga fou un home polifacètic: la pintura, l'escultura, el teatre, la narració, foren propicis a la seva autèntica artesanía. Però, per damunt de tot, i essencialment, fou un poeta de la «niuada de calàndries» a què se referí Mossèn Cinto, també sacerdot com ell i de la Plana de Vic. I artistes i sacerdots foren encara els altres dos germans de Mn. Garriga: el major, Angel, canonge de Lleida, remarcable poeta, i el menor, Josep, també escriptor i pintor figuratiu. Ambdós li passaren al davant, per ordre invers al de llur naixença, en el trànsit al Més Enllà.

Cabalment, Mn. Angel guanyà el primer accèssit a la «viola» als Jocs Florals de Barcelona de 1921, en què Mn. Ramon obtingué la flor natural, que li permeté de fer Regina la Srta. Montserrat Matheu Sadó, filla del patrici Francesc Matheu, president del Consell Directiu de la Institució. Això, però, no el feia estar de concórrer al certamen, amb el seudònim de Fèlix d'Altamira. Una indiscreció sorollosa d'Angel Guimerà, també «mestre en gai saber» i assistent a la festa, des de l'estrada presidencial, féu que fos proclamat el nom de Francesc Matheu, no sols com a guanyador del primer accèssit a l'englantina, aquell any no adjudicada, amb la composició *Les fronteres*, llegida públicament, sinó també de la «viola», amb la poesia *La mare vella*, llegida pel també incansable «mestre» Joan M.ª Guasch.

La «flor» de Mn. Garriga, d'aquell any 1921, es titulava *La casa vella*, i resultava una imitació barroca, en la rima, en part de la temàtica, i àdhuc en la transcripció d'alguns vers («flor de

rustiquesa — que em dus l'enyorança de la jove-nesa», transformat en «oh casa pagesa — que em dus l'enyorança de la jove-nesa») de la immortal i inimitable poesia *La Serra*, de Joan Alcover, guanyadora, al seu torn, de la «flor» en la festa de 1905, on l'èxit esclatant de la seva lectura en determinà la repetició ovacionada.

Però, a més, aquests Jocs de 1921, no sols esdevingueren indirectament mallorquins per

La taula de treball del poeta

La casa del poeta a Samalús

l'esmentada circumstància, sinó per la directa i destacada concurrència de dues grans figures feliçment supervivents de les lletres insulars: Joan Pons i Marquès, guanyador del primer accèssit a la «flor», amb el seu recull *Paisatges i figures* (lema: sota l'ombra rodona), i Miquel Forteza, guanyador del segon accèssit a l'«englantina» per la seva elegia *El poble summergit* (lema: «ces villes ne sont plus; et miroir du passé — sur leurs débris éteints s'étand un lac glacé», de Victor Hugo).

Tant l'una com l'altra composició, les de Pons i la de Forteza, mereixien obtenir, sens dubte, rellegint-les avui, comparativament, en el volum corresponent on foren recollides, un guasardó més destacat. Però no oblidem que el magnífic missatge de Joan Alcover, *L'espurna*, tramès i premiat anònimament en els Jocs Florals de 1908, any del cinquantenari de la restauració del certamen, assolí també tan sols un accèssit, tot i ésser la millor composició premiada.

El més jove dels «mestres en gai saber» avui supervivents, Felip Graugés i Camprodón, que ho fou amb la seva inspirada i afinada elegia descriptiva *Geòrgica tardoral* en els darrers Jocs Florals barcelonins celebrats (1936), féu la seva primera aparició a la festa amb *El rosari de les padrines*. Altres poetes, joves i vells, compartiren les altres recompenses d'aquell any 1921.

Nogensmenys, el que més remarcable resultà en la celebració de 1921, fou el discurs de gràcies del canonge Carles Cardó, mantenedor forà (de Valls), veritable peça antològica, vindicativa de la cultura autòctona i del servei continuat que a ella havien fet i retien encara els Jocs Florals de Barcelona. El vigatà Martí Genís Aguilar actuà de president; l'historiador i home públic Ferran Valls i Taberner, de secretari.

Tornant a Mn. Ramon Garriga, el més ancià, fins a la seva mort, dels escriptors de llengua catalana (ara succeït pel novel·lista Joan Oller Rabassa, de vuitanta sis anys), en el seu refugi casolà del Vallès, rebia els amics i rellava literalment les seves estrofes, recitades per ell amb una angèlica cantarella delectable. Un altre sacerdot poeta, Mn. Camil Geis, està escrivint la seva biografia il·lustrada, que tindrà segurament l'atractiu de la personalitat evocada i de l'art narratiu del seu ponderador i deixeble. Una corrua enter-nida, tan nombrosa com qualificada, desfilà entorn de les despulles de «l'ermità de Samalús» i assistí a la Missa exequial, celebrada a l'aire lliure, en una transparent tarda primaveral, ran d'una lauda que conte una «dècima» religiosa del poeta.

I els que no pogueren acudir a tributar al degà de les lletres catalanes llur adéu darrerenc, s'han adreçat per escrit a familiars i amics per significar-los el condol. A nosaltres ens ha escai-

Pax. Viboldone, 5 d'abril del 1968

Sr. Octavi Saltor
B a r c e l o n a

Estimat amic:

Em permeto demanar-vos que vulgueu transmetre a tots els amics els meus sentiments de condol per la desaparició de Mn. Garriga. Com podeu imaginar comparteixo el dolor de tots aquells que veien en ell una persona que havia estat una afirmació de catalanitat en tants nivells. Que se'n vagin homes com ell fa sofrir molt. Resta, però, l'esperança d'una joventut que segueix les petjades dels mestres, si no materialment sí moralment. Amb el meu afecte i amb la meva pregària us acompanyo en aquestes hores de dolor.

Records a tots els vostres. Bona Pasqua,
plena de joia i d'esperança. Cordialment
in Domino

L. Amador i el abt Ynès

*Un testimoni de
condol en la mort
de Mn. Ramon
Garriga, tramès per
l'Abat del Monestir
de Viboldone,
Rvdm. P. Escarré*

gut de rebre, i ens pertoca de transmetre, com ho fem a través de les columnes de LLUC, la re-

buda del monestir benedictí de Viboldone, amb la reproducció de la qual cloem aquesta evocació.

Fàbrica de Licors

Antoni Morey

LA BORSA DELS LICORS

Sant Josep, 15 - Tel. 69 - Binissalem

Perles de Manacor, S.A.

ALTA FANTASIA - PERLES - JOIERIA

Pl. Pius XII, 9 - Tel. 216548

PALMA DE MALLORCA

Telegrams: PERMASA

Casa Central: Pl. Rector Rubí, 8

Tel. 143 (3 línies)

MANACOR (Mallorca)

DAES

CONFECCIONS I BRODATS

Colón, 32 - Tel. 211358

PALMA DE MALLORCA

Taller Mecànic

FILLS DE JACINT SOBERATS

Venda de Motors i Bombes

Guarch

Major, 45 - Tel. 85 - SA POBLA

ART

EXPOSICIONS

Ariel

Ritch Miller hi donà un tast de l'obra que havia d'exposar a l'extranger. Una obra on es palesa la seva visió personal i nova del paisatge mallorquí.

Gustavo, igualment abans d'emprendre nous camins cap a fora, ens oferí les seves realitzacions.

Amengual, amb la seva segona exposició, ens feu el do d'unes teles agradables, plenes de promesa.

I el pintor català Francesc Artigau hi passà amb la seva pintura convincent, tan dins el corrent de la nova i jove generació de pintors catalans.

Cercle de Belles Arts

Han merescut molta d'atenció les exposicions dels artistes R. Pomar i Don Nesteruk. Uns pintors plens de preocupació, que cerquen l'expressió d'un art autèntic.

Hi exposaren també G. Riera, Poharnok, Manuel Pujol —tan ple de serenitat i poesia—, i Carles Puntis.

Galleries Costa

Frederic Molina, preocupat pel tema gitano,

Sra. de Riera. Obra de R. Pomar

hi exposà una obra molt dins el seu estil.

Joan Gibert, sempre inquiet i distint, introduí una ben nova creació de dibuixos.

Racó de l'Artista

Muriel hi ha passat amb una exposició fluixa i mancada de valor plàstic.

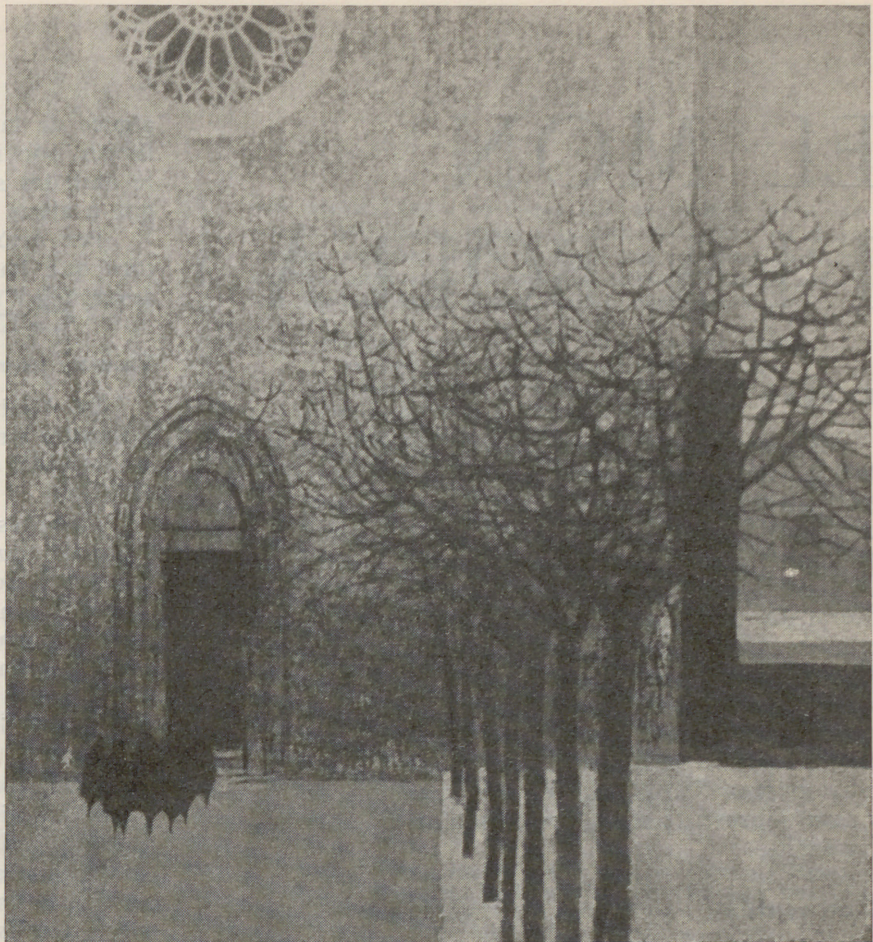
Gafer Bater, amb una col·lecció de pintures a l'aigua, on hi hem vist el seu contacte amb el paisatge mallorquí.

Gallardo, amb la seva ja ben coneguda tauromàquia, ferm i sòlid.

Grife & Escoda

Els joves Guillem Llabrés i Gerard Matas amb una primera exposició plena de inquietuds i ganes de fer pintura.

J. B. P.

Matinada, per
Don Nesteruk

Valldemossa.
Tela de Poharnok

EL MON I LA BOLLA

Cartes

Era enfora del país quan vaig rebre carta de Miquel Gayà, parlant-me de LLUC, revista. Me trobava entre Catalunya i França, a una terra de vinyòvols i arboricultors. Rebia poques noves de Mallorca, però podia tocar fàcilment i eficaç el pols del Món. En aquests dies llegia, aiximateix literatura francesa del segle XIX. Va esser un gran segle el XIX. Es un segle daurat, com el XVI espanyol i el XVII francès. Una cosa és saber escriure i l'altra no saber-ne. Avui hi ha massa dinamisme i arribarà que tota la civilització se reduirà a tocar discos anodins i a comprar geleres. Però, dins el maremànum de lo vulgar sobressurt algun fruit escollit, notable, interessant.

Lloc ventós

De tornada a l'Illa he hagut d'anar a *Galilea*, *lloc ventós*, que diu la glosa popular, aprofitada pel Mestre. Aquest, mossèn Llorenç Riber, té un carrer dedicat prop de l'església, que presideix la rodalia. La pompa barroca de don Llorenç, com ens sembla llunyana! Avui ens semblen impossibles aquells ocis d'humanista, però eren ocis fecunds, que deixaren fruits immarcessibles.

Pas moltes vegades davant l'estàtua erigida al poeta en el seu poble nadiu. El bronze deshumanitza mossèn Llorenç Riber. Els qui l'hem conegut el trobàvem més assequible. On mossèn Riber està bé, és a l'oli que li feren quan ingressà a l'Acadèmia Espanyola. Tota la seva elegància espiritual i un poc de la seva picardia de l'ex-al. lo blau traspuen d'aquell quadre.

La Cala i el Mar

Clima aspre el de la Cala! Clima que tenen alguns indrets de la Mediterrània, on per analitzar el conjunt de tragèdia petita de cada dia, hi ha voltes algun crim, sang més o manco declarada. Les cales i els ports de l'Illa tenen cadascun la seva caracterització. Per ventura les aigües del Port de Sóller tenen perfum de flor de taronger; les aigües del Port de Pollença s'embaumen amb la cabellera dels pins; el Port de Palma se cobreix a voltes d'un ennuvolat dramàtic, i les

aigües de la *Cala*, per lo que en sabem per dos llibres, són més salabroses que enlloc, el contacte amb les seves algues i altres herbes, cou més que a altres indrets submarins.

Per això Santanyí ha engendrat dos escriptors que han convertit en literatura les herbes amargues i salabroses de la vida.

Camins novells i tasques novelles

De l'universal escepticisme, què en sortirà? Resumiré un article del pastor G. Richard, que em semblà adient quan el vaig llegir dalt LE FIGARO:

«Després de dos mesos de discussions a New-Delhi, la onzena conferència de les Nacions Unides sobre Comerç i Desenvolupament, s'ha dissolta constatant el seu fracàs. Perquè les reivindicacions fonamentals dels països pobres no han estat escoltades. Però l'objecte d'aquestes línies no és fer un balanç de la conferència, sinó de dir que l'Església, lluny de trobar-se absent d'aquesta discussió capital pel pervindre humà, hi ha pres part conscientment. Les delegacions de l'Església catòlica i del Consell ecumènic eren importants i els seus representants qualificats s'han fet sentir. Perquè l'Església no va a remolc, com sia que la conferència d'experts laics del C. O. E. sobre *Església i Societat*, l'encíclica de Pau VI sobre el progrés dels pobles —l'esdeveniment més important de l'any 1967—, i la creació d'una comissió única de totes les esglésies, presidida pel P. Dunne S. J., ho demostren clarament.

»El camí novell passa pel servei d'un món en desequilibri.

»Vet ací per què la IV assemblea d'Upsala, pel juny de 1968, tindrà una gran importància, com escriu el P. Boyer dalt L'OSSERVATORE ROMANO, i a ella hi assistiran quasi bé tots els cristians. La tercera secció tractarà precisament d'*El rol de l'Església en l'evolució econòmica i social*.

»Alguns se demanaran per què l'Església s'afica en uns dominis que no semblen ser els seus. Es per un imperatiu que l'obliga a cercar la pau i, en el cas present, per prevenir una revolta mundial d'esclaus. Els països rics, de majoria cristiana, obtenen els beneficis de l'evolució tècnica i científica i cal que la resta del món també hi obtengui la seva part germanívola. La tasca és immensa i complexa. L'assemblea d'Upsala haurà de respondre a aquestes qüestions per constituir verament un signe d'esperança».

Un poc llarga la cita encabida en un article que volia esser literari. Però hem d'estar subjectes als signes dels temps...

M. C.

ALACIUTAT DES LLIBRES

Xavier Amorós:

QUI ENGANYA, PARA

Els Llibres de l'Ossa Menor, 58
Ed. Proa. Barcelona, 1968

Xavier Amorós és un poeta del llenguatge natural, directe. Diu les coses més senzilles, més planeres; les coses que tots sabem i potser hauríem dit, si no fos per aquest estrany fenomen de viure tan inconscients les petites tragèdies o les grans coses de cada dia. Com diu Francesc Vallverdú, Xavier Amorós «pertany a la generació que rebé en plena adolescència els dramàtics embats de la guerra civil». «Una generació truncada en la seva formació cultural, educada anàrquicament, tardanament donada a conèixer». «Hagué d'abandonar els estudis». Calia ocupar el lloc del seu pare, que havia mort, en les tasques mercantils.

L'impacte d'aquells anys d'adolescent, en una grisa i dura postguerra, marcà la seva fisonomia espiritual.

*Ens miràvem les mans
una i altra vegada.
No hi vàiem res
que despertés sospita.
I, tanmateix, ens sentíem culpables.*

Aquest llenguatge directe, potser una mica rude, desperta, però, sobtades ressonàncies:

*La plaça dels arbres sense arbres.
L'incomplet monòlit. Què hi farem!
A l'estació del Nord t'esperen
ara que no tens nord! Endavant!*

*L'estraperlo o la vida. Sacs de pa
d'estraperlistes mínims. Civils:
mínima autoritat. ¿Qui remena
les cartes? No hi ha pa. Ni vengonya.*

Altres vegades el seu missatge sembla prendre com un aire de crònica de diari, però de quines cròniques!

*Hi havia pagesos que compraven,
ho deia la llegenda,
aparells de raigs X
per als fills de vuit anys, futurs metges,
o altres més visibles
que es feien bany a casa
sense haver-hi aigua al poble.
L'estraperlo
capgirava una pila de coses.*

Potser ningú no diria que el poeta d'aquestes cròniques amagàs una fibra subtilíssima; que el poeta que llança els

seus blasmes contra un temps que no semblen per a ésser viscuts dels homes, portàs una vena abscondida en el més interior, una deu que en el girant més insospitat de la sendera ens puga conmourre amb una música tan dolça, amb un aire líric tan dens i tendre. Així en *Rondalla*:

*Blanques naus solcaran l'àrid mar de l'oblit.
I el camí dels dofins sobreixirà de peixos.
La madeixa dels jorns romandrà
com la trena en el pit d'una verge.
I l'oblit de l'oblit
serà un joc de tendreses.*

Aquesta deu lírica aflora, més que mai, i sembla desfer en esberles de meravella el cristall del vers, a la darrera secció, *Vindràs al meu costat*.

*Avui és diferent. Estic a quatre passes
de tot arreu i tinc el que volia.
Oli en un llum. S'han fos tots els neguits.
Iestic a quatre passes de tot el que volia.*

I vegeu els quirats d'un joiell encastat en aquesta sòbria i austera quarteta, *En memòria*:

*Et veig a la botiga dels teus somnis,
cordial amb tothom, perfumat de tabac,
rodó d'acomplir el que et pertoca,
fill de Pradell, veí de Reus. Pare.*

Aquest llibre, transit a cops per un vent d'amarguesa, o puntejat d'enyors, finalitza amb un bell cant que irisa una llum d'esperances:

*Però tu, finalment,
vindràs al meu costat
i no em sentiré sol.
Endreçaré una mica el meu calaix
i em trobaré a la mà
petites esperances
que abans no hauria sabut veure.
Altre cop,
tindrè fe en el demà.*

Qui enganya, para és el segon recull de Xavier Amorós i obtingué el Premi Carles Riba 1964: ens cal agrair —i celebrar!— el seu do i la seva publicació.

En uns temps en què els pobles i els homes no estan massa pels poetes ni pels versos, conforta trobar un oasi on els oreigs se fan amables i la paraula se torna confiança a l'esperit.

M. G.

Rolando A. Vega Jordán:

XOCHIQÜETZAL

Cuadernos Literarios Ponent. Cádiz, 1968

Rolando A. Vega Jordán és un poeta que nasqué a Honduras en 1942. Però la seva formació universitària s'ha feta a Espanya, i ha viscut diverses temporades a Mallorca, on ha après la nostra llengua fins a un grau d'admirable perfecció, i hi ha escrit alguns dels seus poemes.

Aquesta seva vinculació física i espiritual a Mallorca ens obliga a saludar l'aparició d'un nou recull de la seva poesia, on vibra l'ànima, tan filla de la seva terra d'Hondu-

ras. Poesia feta crits d'amor i gemecs de tendresa. Poesia de imatges que corprenen.

El fuego me quema las venas del viento

ens dirà a *Balada de las nubes*. Aquestes imatges tornen i retornen:

*Y siento en el fondo
como una cisterna de plata y arcilla...*

*Y yo con mis manos
y tú con tus manos,
deshilacharemos las trenzas que lamen las olas del
[tiempo.*

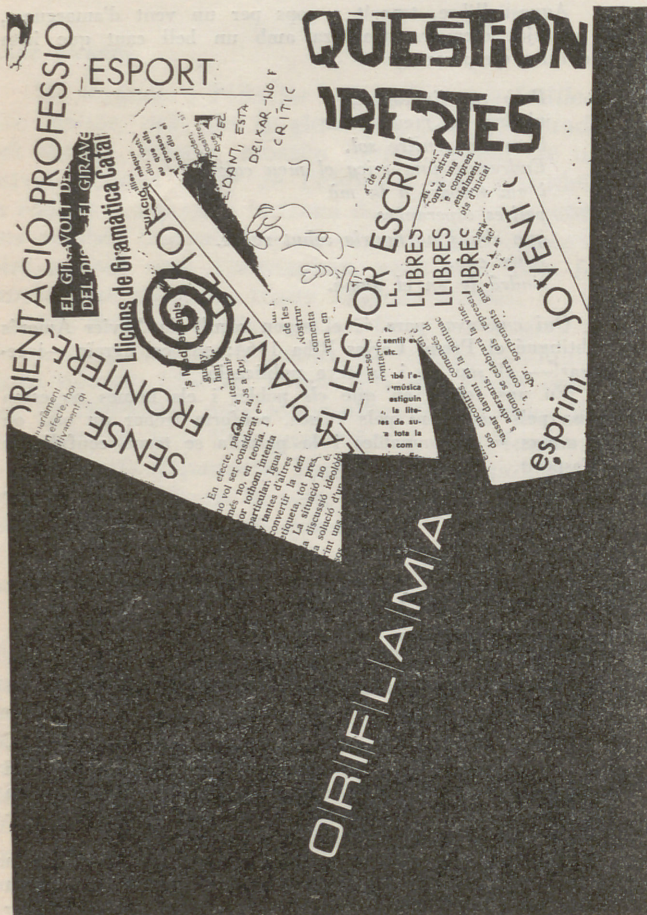
Crits i gemecs, hem dit. Potser una veu ancestral del fons dels temps li torna com un ressò de la seva cisterna d'argent i argila, i voldria adornar-se com encara respira en l'infinit

como una magnolia deslustrada en los días de desamor.

De Rolando A. Vega Jordán i la seva dedicació a Mallorca hem de destacar una versió castellana del famós poema de Costa i Llobera, *El pi de Formentor*. Rolando A. Vega Jordán és un poeta d'amor i de fidelitat. Estima les terres que l'acullen al seu pas, i és fidel al país llunyà que breça la seva infantesa. Aquesta poesia d'avui el situa en un lloc de primera fila entre els poetes centro-americans de la seva generació.

A Mallorca ens alegrem dels curs ascensional d'aquest poeta que s'és fet germà nostre per l'aire que ens ha vingut a respirar i pels bocins de la seva entranya que ens hi ve deixant.

M. G.

FILLA DE SEBASTIA FALCONER

MAGATZEM DE CORDERIA
ESPADENYERIA

Sindicat, 66 - Tel. 222067 - Palma

ARGENTERIA D'ESTILS DIFERENTS,
ORFEBRERIA ARTÍSTICA,
ESPECIALITAT EN OBRES D'ART
RELIGIÓS

JOIERIA CODA
DE
LLUIS CODA
I CIA.

BROSSA I JAUME II
TEL. 212517
PALMA DE MALLORCA

JOVE:

Saps què és
"ORIFLAMA"?

És la teva REVISTA!!!

"ORIFLAMA", la revista de la
joventut de parla catalana.

Mensual.

150 pessetes l'any.

15 pessetes el número solt.

Informa-te'n en les bones Llibreries,
o demana'n un exemplar gratis de
mostra a: "ORIFLAMA", apartat 48,
TORELLÓ (Barcelona).

ACAMPADA.

Petita guia del viatger actiu

El poblament

El problema de l'aigua.—A tota persona que visita un país per primera vegada no li ha d'esser difícil posar atenció en els elements d'observació que li faciliten el constant problema de l'aigua. En els països de terres permeables cal recórrer a l'aprofitament minuciós de l'aigua de les teulades, recollida a les cisternes. ¿On estan situades les cisternes, a l'interior o a l'exterior de la casa? En els països humits hi ha abundor de fonts naturals, mines. Com s'aprofita aquesta aigua? Molins, sínies: de roda, de bàscula.

Derivat de la humitat del lloc, existeix un acondicionament dels fruits que ens proporciona evidents referències d'observació. Molts productes necessiten esser assecats, bé a causa de que la maduresa ha estat insuficient, bé que la humitat natural del país és excessiva. A l'alt Pirineu les collites acaben d'assecar-se davall els porxos, i els farratges ho fan en dispositius especials. Recordem que les nous i les castanyes també s'han d'assecar abans d'oferir-se al mercat, i a la nostra Mallorca tenim l'exemple viu de les figues. Altres fruits requereixen assecadors amb calefacció, com el llúpol i les panses. Productes penjats a la façana de la casa: blat de les índies, tabac, pebres vermells...

En relació a l'aigua i a la humitat, podem observar tot el que es refereix als femers. El femer, està separat de la casa o a dins el corral? El suc es guarda i s'usa

com adob de la terra, o es deixa perdre amb perill de contaminació d'aigües? Femers ben arreglats i decoratius.

L'excusat, la comuna dels homes.

El jaç dels estables, fet de palla, de fulles, d'herbes.

Habitacions fresques, separades o unides a la casa principal, per la conserva de formatges, la llet, les patates, el vi. Els cellers.

Els annexes de la casa.—Especialment al camp, a les possessions, els annexes de la cons-

trucció principal són elements importants per l'estudi de les característiques del lloc. Posem esment en descobrir-los: galliners, assolls de porcs, colomers, caeres d'abelles, vaqueries, estables... Les premses per les pomes, el raïm, l'oli, les nous. Les màquines per trencar ametles i dipòsits de clovelles. Els pallers, en sostres o a l'aire lliure: pallers de palla de blat o de farratge.

El poblament.—De l'observació de les cases com habitatge, hem de passar a l'observació de les

cases com a condició de poblament. Com estan reunides les cases? Cases contigües i autònomes. Poblament en petits case-ris. Es freqüent que l'aglomeració rural la determini l'alineació de les cases al llarg d'un sol carrer. Fixem-nos si és així o si estan a l'entorn d'un redol central, o en complet desordre.

Els motius principals que senyalen la particularitat del poblament acostumen a donar-nos-els la importància del castell, el pont damunt el riu o la riera, la qualitat de les aigües i la forma de la font pública, l'església (el seu estil i el tipus de campanar), el cementiri, i d'una manera especial ens el dona la plaça: els edificis, els establiments, si és porxada, quan s'hi celebren mercats.

Altres elements de poblament per observar són: els cafès i el nombre i tipus de gent que hi van. L'hostal, o els hotels si la població té més importància, o la seva importància la donen precisament els hotels. Les cooperatives agrícoles, o de transformació de productes. Els molins: de blat, d'oli o de guix, i si són de vent, d'aigua, de motor. Quants forns de pa hi ha?

En relació a la comarca, o a una zona més àmplia de país, estudiem si el poble que estam visitant és important per la seva funció comercial, industrial, o de simple mercat consumidor; la demografia, la natalitat i mortalitat, les famílies nombroses. El poblament o despoblament, i les cases abandonades. Els oficis més afectats per la manca de treball.

La població infantil i la raó de la seva situació. Fins a quina edat van a l'escola? En quines ocupacions s'inicien? El problema de l'escola i l'església en poblaments de cases aïllades.

Horitzons de treball.—Havent observat i tengut ocasió d'estudiar l'efectiu humà del país, dediquem-nos també a conèixer el treball dels homes, els horitzons de treball que assegurin l'explo-tació de la regió.

Treball agrícola: ¿Quin és el grup de plantes cultivades més important? La seva distribució a la terra: d'un costat blat, ordi, faves... a l'altre, blat de les índies, farratges, mongetes, etc. Particularitats comuns als camps del país: tancats amb arbres, amb murs baixos, amb bardissa. Treball agrícola amb bèsties, tractors, carros amb arada.

Establir la sèrie d'ocupacions de l'any, mes per mes, molt convenient amb una gràfica que indiqui els mesos més ocupats (crescudes de treball) i els de més poca ocupació. Calendari dels treballs rurals.

La importància dels arboricultors: poma, olivera, vinya, ametlers, avellaners, i les especialitats del cultiu dels arbres fruiters.

Collites primerenques i verdures: data de maduració, manera i lloc d'expedició, mercats més importants i competència.

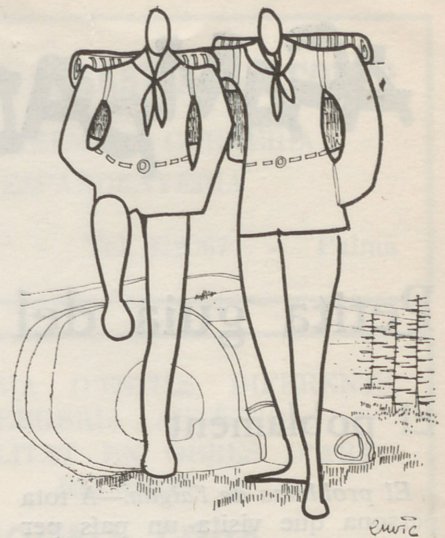
Sistemes de cria: país de naixement de bestiar o d'engreixament; bestiar per a les feines del camp, per a carn, per a llet. Granjes i cooperatives avícoles.

Oficis menors i nòmades menors: Oficis de complement per assegurar el treball en els mesos de baixa. Oficis nòmades: emigració com a obrers de temporada per a segar, batre, vermar; treball a la bòbila, o de peons d'obra. Oficis pàries: mendicitat, vagabunds; cercadors de caragols, d'esclatassangs; caçadors i caçadors furtius; compradors de pells d'animals; contrabandistes. Marxandos: data de la venguda, objectes que venen, zona de venda.

Pedreres i mines: matèria explotada i sistema d'explotació.

Vida al bosc: bosquerols i carboners. Asserradors. Transports en el bosc: arrossegament, surant riu-avall. Els oficis del bosc: utensilis de fusta, escllops.

Josep M.ª MAGRINYA

CORRESPONDENCIA

Sr. Director de LLUC.

Un estimat amic meu i de vostès, ha tengut la gentilesa de fer-me sebre que aquesta revista de la seva digna direcció, dedicava un espai a tots els que sentim inquietuds excursionístiques, i que en ell se destinaria una part a correspondència. Jo voldria, idò, demanar-los si són tan amables de donar-me algunes normes sobre les marxes a peu, ja que de cara a l'hivern mos trobam amb problemes de fred, cansament i alimentació que algunes vegades no sabem com resoldre i que mos fan tornar a ca nostra fets uns desastre.

El saluda atentament,

B. C. P

D'EIVISSA

ART I TURISME

A darrers de març o a primers d'abril es nota a Eivissa, amb certs canvis a l'aire i recents matisos a la llum, una activitat especial, un moviment de fons, una remor sorda, que anuncien un nou temps de feina, l'inici de la temporada turística. S'han d'acabar de pressa els nous establiments, s'han d'enllestir les ampliacions dels vells, cal posar-los tots a punt o donar-los un franc rabeig. Amb independència de si l'any, justament llavors, es mostra plujós o de si encara fa fred, hi ha, per a començar a engegar tota la maquinària, unes dates establertes. No són del tot fixes, perquè vénen en part assenyalades per unes festes movibles. Ni tampoc tots els elements del complex aparell turístic no es posen en marxa alhora. Abans, a l'illa, el sementer o la sega, el temps de vendre els porcs o la collita de les ametlles, eren les fites més importants de l'exploració econòmica més general. Ara la Setmana Santa i els seus volts constitueixen moment essencials de la moderna economia. Eivissa, sortosament o malauradament, s'ha especialitzat d'una manera intensa en una indústria, la turística, i la Setmana Santa, porta de la temporada, en què escrivim aquestes ratlles, en dona senyals evidents.

A Vila, a Sant Antoni, a Santa Eulàlia, pertot, és ben visible l'activitat. La dels particulars, s'entén, perquè la pública no se gueix a porporció, ni de molt, l'espenta de les iniciatives de l'empresa privada, illenca o forastera. Les obres públiques, les comunicacions, sobretot les marítimes, només van a remolc, de ben lluny, del treball intensificat i del moviment turístic creixent. La Companyia que gaudeix de l'exclusiva dels serveis marítimes tenia al port d'Eivissa, el Dimecres Sant, dos vaixells, el «Mallorca» i el «Ciudad de Ceuta», que no representen, precisament, una renovació dels instruments de treball. Pel que fa a les carreteres, Obres Públiques de Balears, en trenta anys, a part de millorar-les en diferents graus i d'acabar-ne alguna ja començada, només ha construït de bell nou els quatre o cinc quilòmetres que uneixen Sant Jordi amb l'aeroport. Aquest tipus d'obres no ha contribuït gaire, doncs, a la transformació de l'aspecte d'una comarca que ve determinat per qualsevol desenvolupament intens, aquí el turístic. I en el cas del port d'Eivissa, per exemple, més hagués valgut que no s'hagués modificat la seva aparença tal com s'ha realitzat. Degut a la iniciativa privada, però, grans extensions de l'illa apareixen transformades —construccions, camins, urbanitzacions—, com ho haurien fet, capgirant-les a fons, unes altres indústries o una forta explotació com, posem per cas, la minera.

Quedam, doncs, que el turisme, activitat d'un ritme marcadament progressiu a Eivissa representa, cada vegada més, la part preponderant a l'economia illenca i que aquesta activitat suposa el lliurament decidit a un treball que existeix arreu, semblant a qualsevol altre treball. També podem concloure que tota activitat important inclou un canvi en el medi geogràfic i que la dedicació als serveis turístics, que promou moltes altres activitats, no exigeix precisament els canvis més desfavorables quant a benestar i bellesa. En aquesta afirmació ja comprendeu que procuram defugir particulars sentimentalismes. D'altra banda, si s'han comès greus errors, no són deguts a l'especial ocupació, sinó a la manera de desenrotllar-la, que hauria pogut ser més perfecta i eficaç. Del futur, d'allò que pot passar, no en sabem res, però crec, encara, que aquesta especialització industrial que hem escollit —o que la geografia ens ha imposat fatalment— era gairebé l'única possible en les condicions de l'illa, i l'única, estrictament, que podia adquirir un volum econòmic tan considerable. Hi havia, hi ha la pesca, és clar. I l'agricultura, que és una llàstima que s'hagi deixat decaure —un fenomen molt complex—. He escrit en un altre lloc: «Si l'agricultura està en regressió, també s'hauria ressentit sense el turisme, ja que Eivissa també hauria sofert els mateixos fenòmens de moltes zones agrícoles, amb

rosa dels VENTS

DE MENORCA

• Les Joventuts Musicals de Menorca han organitzat un cicle de conferències sota la denominació de **Curset de Societat i d'Educació**. Va iniciar el cicle el P. Octavi Fullat, qui el dia 20 d'abril va explicar el tema **Fenomenologia de l'amor** a l'Ateneu de Maó. Per causes poc conegudes —hi ha qui ha dit que per manca de local—, el P. Fullat no va poder parlar a Ciutadella tal i com havia estat anunciat. No és ben bé la primera vegada que a Ciutadella passen coses conseqüents. La concurrència a l'Ateneu va ser nombrosa. El tema ben interessant i la forma de desenrotllament potser una mica susceptible de pujar de nivell.

• La col·lecció «Antologia Catalana» d'«Edicions 62» ha publicat la **Lucrècia** de Joan Ramis i Ramis.

Com és sabut, Ramis és un dels pre-renaixentistes menorquins qui en el segle XVIII van mantenir viu el conreu de la literatura catalana. Jordi Carbonell, que és pràcticament el drecobridor del «període menorquí de la literatura catalana» fa la presentació i estudi de la tragèdia, de caire neoclàssic, que ha esperat 199 anys a ser duita a la impremta. Ramis era conegut com a historiògraf quan paradoxalment era més que res un literat, bé que aquesta faceta, malgrat la seva vàlua, era gairebé desconeguda.

De Menorca...

• Sembla que tenim un esquitx de Nova Cançó. Ja era hora. A Menorca fa estona, ja, que tenim tot un conjunt de conjunts de noms exòtics que compleixen la missió de divertir la gent amb música moderna, però el fenomen de la Nova Cançó no havia passat d'uns tímids intents no massa reeixits. Ara un jove seminarista alaiorenc, Josep Maria Quintana, acompanyant-se amb la guitarra, ha començat a dir coses com:

Jo cerc les idees
i trob tant sols els doblers,
jo cerc l'amor
i trob el negoci.

I també:

Es que algú pot anar venent?
Es que algú pot anar com-
[prant?
¿Es que es pot comercialitzar
amb la nostra llibertat?

No cal dir que el fenomen Quintana és un fet en certa manera mimètic del moviment de la Nova Cançó arreu dels Països Catalans, però no se li pot restar la importància de la sinceritat i compromís del jogairec que diu: «Jo cant perquè crec que ja és hora de fer un món nou i la cançó pot fer canviar moltes coses i donar valor a l'altres...»

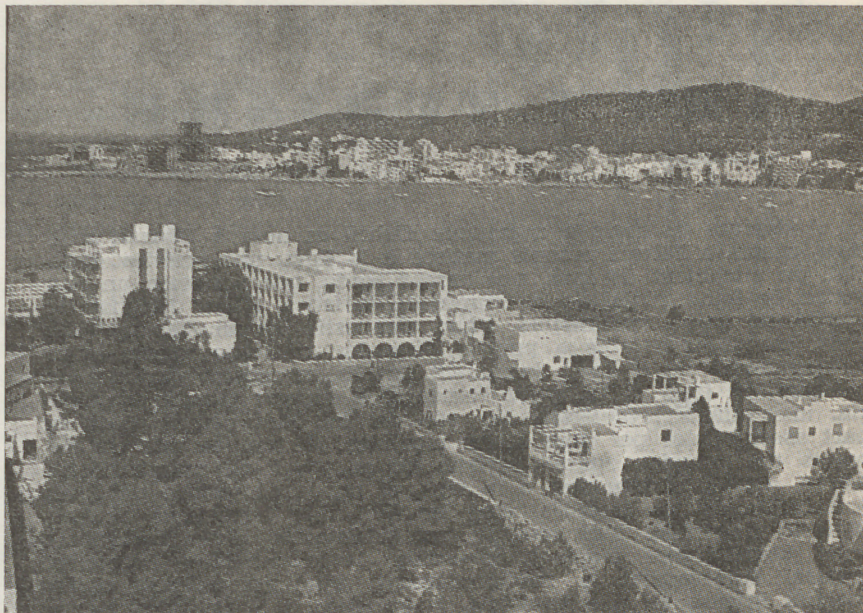
Confiam en que no es cansi.

A. M.

DE MALLORCA

• Amb motiu de la Setmana Santa ressorgí amb nova abrivada el problema de la nostra llengua a les accions litúrgiques dels Dies Sants. Cartes als directores de periòdics i altres mitjans de difusió feren més viva que mai la qüestió.

D'Eivissa

Una vista de Sant Antoni

els grans desplaçaments de població cap a les zones industrials. L'illa, indubtablement, hauria vist disminuït el nombre dels seus habitants, amb una considerable emigració dels més joves, que potser hauria superat la dels anys següents a la guerra. La renda hauria continuat, és de suposar, molt baixa... No parlem d'un clima més favorable per al turisme que per a les bones collites, de pluges escasses i cel clar durant una part massa gran de l'any. Ja que no de la pluja, ha calgut treure profit del sol». Aquestes consideracions fan referència a una terra determinada. Aplicades a llocs amb altres possibilitats —major extensió, més riquesa natural, comunicacions més fàcils i barates, etc.—, ja no serien exactes.

Hi ha els inconvenients, naturalment. Jo veig alguns dels principals en el fet d'una visió deformatada, massa local, d'unes determinades situacions i de la distracció d'altres qüestions importants; en la relativa facilitat d'aconseguir grans resultats amb un esforç no del tot proporcionat, cosa que potser afebleix i fa creure en possessió d'unes capacitats superiors a les reals, i en la influència sobre certs temperaments de l'espectacle permanent d'una gran massa de gent en vacances i en les actituds que les vacances suposen, no en ple treball, amb les habituds normals, interrompudes pel temps de l'esbarjo. No ens referim, és clar, a determinats grupets, molt esmentats pel seu pintoresquisme, insignificants en relació al gran nombre de turistes corrents que són a la base d'una seriosa indústria hotelera i, en general, turística.

Tampoc no té cap relació amb aquesta explotada minoria la dels escriptors i artistes que viuen i treballen a l'illa. La feina dels escriptors és silenciosa; la diversitat lingüística, a més, no facilita la comunicació. Però la pintura, llenguatge universal, agrupa, tendeix a exterioritzar-se, dóna lloc a un moviment comercial que es manifesta, en part, a les galeries i sales d'exposicions. Ja vaig parlar de la d'Ebusus, on s'ha mostrat aquest mes l'obra del txec Karel Hodr, pintor ara invitat a la Casa dels Artistes de Dudek, a Cala Tarida. Molt important és la Galeria Ivan Spence, que va inaugurar la temporada el 30 de març amb l'exposició de l'anglès Cyril Wilson. La Galeria va reunir una selecta concurrència, l'onze d'abril, amb motiu d'obrir a les seves sales dues noves i interessants exposicions. La del colombià Enrique Sánchez tocava temes de la història d'Eivissa, interpretats amb formes de reminiscències índies. La de l'anglès Martin Bradley, molt del dia, s'inspirava en motius popu-

D'Eivissa

lars de l'Illa. Era presentada, en català, per un text ben esmolat del pintor i escriptor Joan Vila Casas.

Més de prop ens afecta una altra manifestació artística que va celebrar-se el matí del Diumenge de Pasqua i en la qual la nostra llengua vibrà, expressiva i compromesa, en el cant de Pi de la Serra, que ja havia actuat a Eivissa, i de Raimon, que vàrem tenir el plaer de sentir per primer cop. En la millor sala d'espectacles de la ciutat foren molt aplaudits aquests dos grans representants de la cançó catalana, de tan forta personalitat.

M. V.

De Mallorca...

Qualque cosa s'hi guanyà. A moltes parròquies de Mallorca, efectivament, es celebraren aquestes grans solemnitats en la llengua del país, destacant damunt totes, les que tingueren lloc a la Basílica de Lluç, realçades amb els cants polifònics de l'escolania.

A Palma, els guanys en aquest sentit han estat més migrats quant a extensió, però ben selectes i de qualitat. Al temple de Santa Catalina de Sena hi fou organitzat un Tríduum sacre que resultà brillantíssim per la nombrosa concurrència, i brillantíssim també per l'acurada forma i perfecció aconseguida en les cerimònies litúrgiques, en el cants i altres manifestacions de pietat. Mossèn Pere Llabrés, Vice-President de la Comissió Diocesana de Litúrgia, en fou l'ànima i el celebrant principal, que pronuncià uns sermons plens d'unció i de saviesa espiritual, i en dugué el pes i la responsabilitat. Mossèn Miquel Julià dirigí la part musical ajudat de tot el poble.

Unes funcions de Setmana Santa, les de Santa Catalina de Sena, que deixaren bona boca en els assistents, feren impacte i han constituït un exemple.

● De Bunyola, —l'alegre vila de Bunyola, assentada entre Ciutat i la Serra— ens comuniquen que, a més, la Setmana Santa s'ha vista precedida d'un Pregó. I naturalment, en mallorquí.

L'acte va tenir lloc el 31 de març. Per dar-li més relleu, fou

emmarcat musicalment amb una brillant actuació del Cor Parroquial compost de 46 veus mixtes, dirigit per don Jaume Conti. Foren interpretades peces de música religiosa de Victòria, Palestrina, Mozart, Sanxo, Beethoven, i Bach. Els acompanyà a l'orgue mossèn Antoni Mateu, el prestigiós organista de Santa Eulàlia de Palma.

El pregó fou pronunciat per mossèn Domingo Mateu, fill de Bunyola, qui tot brodant una viva peça d'un bell sentit religiós i literari, parlà dels Dies Sants i proclamà la magna simfonia de la Resurrecció.

Aquest Pregó ha estat publicat en el setmanari SOLLER del 6 d'abril passat, i sabem que se'n projecta un tiratge apart.

Molt bé pel poble de Bunyola!

● L'alta personalitat humanística i cultural del P. Miquel Batllori, avui Director a Roma de l'Arxiu Històric de la Companyia de Jesús, i un temps resident i vinculat a Mallorca amb el seu pas pel Col·legi de Montission, ha estat entrevistada per Baltasar Porcel a les pàgines de SERRA D'OR del passat mes de març.

Porcel li expressà els seus temors que la seva visió de l'Illa no fos una visió «força idíl·lica i ciutadana», «i que el món pagès i el dels políticament vençuts no comptàs gaire» dins les seves hores del convent de Montission. El P. Batllori li replicà:

—Us equivoqueu. Vaig tenir molts contactes, i una amistat entrançable, amb molta gent que ha-

via passat veritables calamitats per motius polítics, durant la guerra i després. Vaig predicar la quaresma a Campos, vaig penetrar a la ruralia... No em vaig limitar mai a la classe culta, que envia els fills als col·legis de pagament, com voleu suposar.

Finalment les referències del P. Batllori a Mallorca es completen en aquesta entrevista amb unes al·lusions als mallorquins del Concili de Trento, i amb uns judicis ben valuosos sobre Costa i Llobera, considerat per ell no tant un classicista, sinó més tost com a clàssic d'una llengua.

● La festa del Llibre, del 23 d'abril d'enguany, ha duit un esplet de belles novetats editorials aparegudes arran mateix o amb motiu de la dita festa. Esmentem: **39 graus a l'ombra** d'Antònia Vicens —Premi Sant Jordi—, publicada a Barcelona per l'Ed. Selecta; **La Renaixença a Mallorca** de Josep Melià i **L'Islam a les Illes Balears** de Guillem Rosselló Bordoy, publicades per l'Ed. Daedalus; **El dret civil de les Illes**, de Josep Melià, editat per l'Obra Cultural Balear. L'Ed. Moll presentà, fresques d'edició també, el segon volum del magne **Cançoner popular de Mallorca** del P. Rafel Ginard Bauçà T.O.R. (Col. «Els Treballs i els Dies», **Banc de fusta** d'Antònia Vicens —que havia precedit de poc l'edició dels **39 graus a l'ombra**, i la represa de la «Biblioteca Raixa» amb el volum 71 que conté la novel·la **Solució de continuïtat** de Manuel de Pedrolo. Finalment, l'editor Lluís Ripoll en la seva col·lecció «Ediciones de ayer» ha presentat al públic el llibre **Cartas desde Mallorca** de l'anglès Charles W. Wood.

● La festa del Llibre ha trobat també ressò pels pobles i ciutats de Mallorca.

A Felanitx els alumnes del Curs de Llengua i Literatura mallorquina organitzaren un lloc de venda de llibres exclusivament vernacles al carrer de Miquel Bordoy, que

De Mallorca...

va obtenir un èxit esclatant: es despatxaren més de cent volums de **Rondaies mallorquines**, i a balquena de llibres d'autors locals —**Llunari pagès** de Jaume Oliver, **L'Islam a les Illes Balears** de Guillem Rosselló, **Història de Mallorca** de Mn. Xamena—, i d'altres com el primer i el segon volum del **Cançoner Popular de Mallorca** del P. Ginard, etc. La fira, concorreguda tot el dia, estava amenitzada amb discos de la «Nova Cançó», i segons ens informen, produí més de tretze mil pessetes de calaix. Perquè després diguin que no se venen llibres en mallorquí!

A Santanyí, la Festa es celebrà amb solemnitat al Col·legi d'Ensenyança Mitjana «Bisbe Verger», on tingué lloc una conferència del poeta Miquel Gayà, qui parlà de llibres mallorquins i especialment de llibres d'autors locals com Bernat Vidal, Blai Bonet, Llorenç Vidal, Joan Bonet, Miquel Pons i Antònia Vicens.

● L'esperit vernacle ressorgeix i cobra noves dimensions pels nostres pobles. A Algaida es convocà un certamen de poesia a honor de la Mare de Déu de la Pau venerada a l'antiquíssima església romana de Castellitx —una de les tres primeres que s'erigiren a Mallorca després de la Conquesta, en el mateix segle XIII—. El Jurat estigué compost pels poetes Guillem Colom, Llorenç Moyà, Bernat Vidal i Tomàs i pels senyors Antònia Suau —president— i Mn. Josep Capó. La festa es celebrà a Castellitx mateix el 16 d'abril amb assistència de milers de persones, a l'aire lliure, tinguent per fons les vetustes parets de la sis voltes centenària església i edificacions adjuntes. Hi foren premiats Guillem Cabrer i Trobat —una jove revelació literària—, Mn. Baltasar Coll, Miquel Gayà, Sebastià Cardell i Antoni Seguí. Els premis a autors locals correspongueren a Llorenç Antich i a Catalina Seguí. Hi pronuncià el discurs de gràcies el Mantenedor don Gabriel Janer i Manila, discurs que publicam en

aquest mateix número de la revista LLUC.

● El jove autor teatral Alexandre Ballester segueix amb els seus èxits. A Barcelona ha estrenat una nova peça, **Foc colgat**, al Teatre Aliança de Poble Nou. La representació estigué a càrrec del grup «Bambalines».

● El centenari de la mort del compositor musical Miquel Tortell ha estat celebrat amb tota brillantor a la seva vila natal de Muro amb una festa que tingué lloc el 21 d'abril. Els actes —realçats amb la presència de les autoritats civils i religioses de Mallorca— consistiren amb missa solemne al temple parroquial, descobriment d'una làpida a la casa natal —redactada en mallorquí—, i festa literària-musical que consistí amb la lectura d'un estudi de l'obra i la personalitat de Mn. Tortell, a càrrec de Mn. Bartomeu Ballester, i amb la interpretació d'un selecte

repertori d'obres de la figura homenatjada per les prestigioses corals **L'Arpa d'Inca** i **Coral Polifònica** de Llucmajor.

El setmanari SOLLER, que tanta atenció ve prestant sempre als esdeveniments culturals de l'Illa, dedicà també a Mn. Tortell una pàgina del seu núm. del 20 d'abril, amb una síntesis biogràfica de S. Roca, la poesia **S'estrella de s'auca** de Marian Aguiló cèlebremen musicada per Tortell, i uns versos allusius de Mn. Bartomeu Guasp.

● Al Santuari de Lluc tingué lloc una gran concentració tradicionalista a propòsit de la vinguda a Mallorca de S.A.R. la Infanta Maria Teresa de Borbon Parma, amb actes de relleu polític, social i religiós. Entre aquests, figurà una missa davant la Moreneta oficiada en la nostra llengua. Sabem que S.A.R. la Infanta Maria Teresa seguí la missa en la llengua de Mallorca amb un fullet exprés.

DE BARCELONA

Mai havíem tingut la seva imatge tan present, tan nítida, dins la nostra imaginació. La cara prima, enèrgica, amable i optimista del filòleg, ha estat reproduïda per la premsa, i cartells de propaganda per les tendes i les cantonades proclamen **L'ANY FABRA**. Fins i tot als vidres dels cotxes, petites fotografies seves amb una llegenda que diu *Pompeu Fabra: la llengua d'un poble -1868-1968*. Però no s'és aconseguit això només. Són molts de mils de persones que avui, dins la seva consciència moral, tenen una altra imatge del mestre. Una nova o renovada imatge. Els organitzadors han sabut, dins les migrades possibilitats actuals, esgotar al màxim aquesta oportunitat que representa el centenari del naixement de l'home que culminà l'obra d'ordenar la Llengua nostra.

Dins l'esdevenidor, l'any que passam hi quedarà com una fita històrica. He estat testimoni com totes les tendències han trobat el nexa que els ha permès de treballar junts: l'empresa comuna de vindicar el mestre i recordar que molts d'aquells principis històrics que estimularen l'obra d'En Fabra i la seva generació, encara són vàlids, encara són una feina a completar. Com si la gent es despertàs d'un malson, han descobert que aquells anys no foren temps perdut, que són un bocí de història que pot fonamentar accions i estímuls.

Per a un observador superficial pot semblar paradoxal que l'home d'aquesta terra, tan necessitat de nous dinamismes ideo-

pompeu fabra

la llengua d'un poble · 1868/1968

lògics, hagi girat els ulls al passat, un passat irreversible. La veritat és, comprovada diàriament, que un dels arguments més importants per engegar aquest futur, està dins la història. Avui, arreu del món, trobam aquesta presa de consciència, després d'una llarga època de desprestigi i ambigüitats per part de les formacions polítiques dels Estats.

El principal suport de L'ANY FABRA ha estat la joventut. La meva joventut, que no va viure la guerra, ha estat l'animadora dels actes. ¿Com podem explicar-nos aquest fenomen? ¿Com és possible que aquesta generació jove hagi fet seu l'homenatge, si ella no va participar dels ideals, de l'època, d'aquells homes? Podria explicar-ho ràpidament amb uns versos d'En Raimon:

No, jo dic no, diguem no!

¿Quins estímuls troba avui el jovent dins el món dels seus majors? He insistit sempre sobre aquest punt perquè em sembla que centra tota la problemàtica. El món que el jove ha trobat a l'hora

● L'Aula de Novella ha seguit encara les seves activitats amb conferències gairebé setmanals, entre les quals volem destacar les de Baltasar Porcel i de Gori Mir. Aquesta darrera tingué lloc el 30 d'abril, versant sobre el tema de **La narració curta**.

● En el cinquè Festival de la Cançó de Mallorca celebrat al Teatre Principal de Palma els dies 2 i 3 de maig tingueren bona puntuació —guanyaren el segon i el tercer premis, respectivament— dues cançons presentades en la nostra llengua: **M'es ben igual** d'A. Parera i A. Mus, i **Ets tu**. El primer premi fou guanyat per una cançó anglesa que interpretà Bobby Hanna.

● El respecte i la defensa a favor de les llengües regionals obté cada dia més adeptes. Gerardo Diego, el gran poeta castellà, demanava des del diari ABC una autèntica defensa contra l'emprobriment del castellà. Des del DIARIO DE MALLORCA el priodista Mut, fent-se'n ressò, demanava també que aquesta defensa es faci extensiva a les altres llengües hispàniques.

I Miguel Delibes, des del diari MADRID parlant de Monarquia i República com de dues formes de govern només vàlides pels seus fets, entre altres postulats que formulava, hi destacava «un absoluto respeto a las lenguas y culturas que se asientan en el país».

Altrament, és grat d'observar com de cada dia causa menys estranyesa l'ús del nostre idioma en inscripcions públiques. Consiguem, entre altres, la que figura a la nova capella baptismal de Fornalutx, dins una sòbria i severa elegància, que diu: **Tu ets el meu fill l'estimat**; i la que amb motiu de les obres ran del Palau de l'Almudaina ha instal·lat l'Ajuntament, que, si bé en castellà, en lloc de figurar-hi la gastada frase «el Huerto del Rey», hi consignà clar i llampant «S'HORT DEL REI». Mostres d'un nou esperit que reviscola i treu tanyades en la nova

De Mallorca...

mentalitat ambient, més oberta als vents de l'autenticitat i la cultura.

• L'Acadèmia de la Ginesta d'Or, de Perpinyà, ha concedit el títol de Mestre en Gai Saber al nostre poeta Guillem Colom; títol que es concedeix només als qui han obtingut de la dita Acadèmia sis premis de poesia.

La concessió tindrà lloc amb motiu dels Jocs Florals que es celebraran a Perpinyà mateix, el vinent mes de juliol.

• I encara més certàmens. Amb motiu del seu 75è aniversari, el diari de Palma *ULTIMA HORA* n'ha convocat un, en el qual ha obtingut el premi de poesia el jove Llorenç Capellà pel seu poema **La terra nostra**. Alexandre Ballesster hi ha estat premiat per la seva peça dramàtica **Massa temps sense piano**, i Guillem d'Efak també per la seva obra de teatre **Els de fora**.

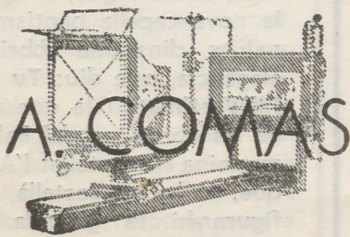
En el sopar de la concessió d'aquests premis, que tingué lloc a l'Hotel Melià Mallorca, hi parlà en mallorquí el director del diari don Josep Tous Barberan, i Alvaro Cunqueiro —membre del Jurat— que també hi pronuncià un discurs, tingué la gentilesa de començar-lo en la nostra llengua i el seguí en castellà. Recordem que el senyor Cunqueiro és gallec i treballa de director al diari *EL FARO* de Vigo. Motiu pel qual el seu gest d'usar públicament el mallorquí és encara més digne d'admirar i aplaudir.

De Barcelona

d'esser socialment responsable, és un món desvaloritzat, un món feixuc de buidor, un món sense uns ideals prou fermes per identificar-se amb ells. Però no tot és protesta. Després de la negació, la joventut exigeix i dona unes opcions, unes alternatives. I ho fa partint de la fe, d'aquesta virtut que significa veure les coses tals com són i acceptar-les purament, sense intermediaris voler canviar-les. La joventut en aquest sentit no fa política. La joventut amb les seves actituds sinceres i feels posa les bases per modificar, dins el futur, la política.

Avui la norma no coincideix amb la situació del fet; hi ha un desfasament, una crisi. I quan dins una societat apareixen aquests símptomes, l'instint de «retrobar el nom de cada cosa» —la cita és del poeta Espriu—, d'estabilitzar el «jo» personal i íntim amb les circumstàncies externes, d'arribar a un acord lògic amb elles, com a modificadores i condicionants que són de la seva existència, aquest instint apareix amb força, de bell nou. I algunes d'aquestes circumstàncies externes les hem heretades vives gràcies al treball d'En Fabra i la seva generació. Avui exigir la normalitat de la nostra cultura és en certa manera indentificar-se amb aquells homes. I encara que sigui negat per ignorants doctors en coses tèrboles, el desenrotllament de la personalitat dins la cultura genuïna és una circumstància estabilitzadora.

Quina processó de inútils despropòsits! Quasi diàriament, per totes les contrades del Principat el nom de Pompeu Fabra ha sonat. Conferenciants de totes les tendències han viatjat per tota la geografia del País proclamant l'obra i l'exemple del Mestre. Associacions, entitats, clubs, s'han unit per commemorar-ho. Sense medis oficials, fruit de la iniciativa privada, cervells rovellats s'han pogut sostreure d'una culpabilitat històrica que encara podien tenir; uns altres han vist clarament la necessitat de infraestructurar les institucions culturals; i uns altres encara, han trobat el medi a partir del qual és possible la col·laboració. Totes les capes del poble han respost positivament, han sentit com tocaven al si de la seva constitució com a comunitat. L'obra de Pompeu Fabra i de la seva generació és encara viva, i espera dignes continuadors. Els signes dels temps són clars, i seria obra de insensats no fer-ne cas.

HESPERUS**Fotogravats**

Reproducció de transparències en color
Missió, 61 interior - Tel. 213952 - Palma

Banderins**SALMA**

Escuts, insígnies i calcomanies

Eusebi Estada, 150 - 2.^{on} - 1.^a

Telèf. 252633

PALMA DE MALLORCA

CAMINA CAMINARAS...

AMSTERDAM, CIUTAT I AIGUA

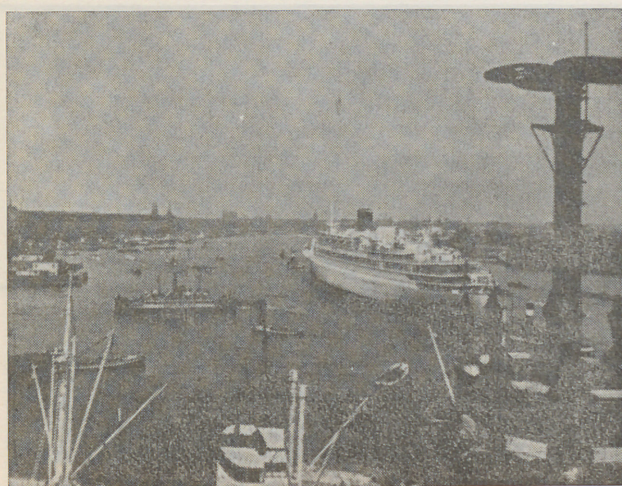
per Josep M. PALAU I CAMPS

Hom sap que, en el segle XIII, Amsterdam era una petita vila de pescadors al fons de la badia de Ij; llavors estava lluny de somiar que esdevindria una de les ciutats més importants d'Europa. La fundació de la «Companyia de les Indies Orientals», l'any 1602, i la prosperitat general del país en aquella època, van fer d'Amsterdam la gran ciutat que és avui, la primera ciutat comercial del Mar del Nord amb una Borsa les cotitzacions de la qual influeixen damunt tot el Continent.

L'Amsterdam d'avui és, en tots els aspectes, una ciutat meravellosa i, en el dels seus canals, única. Amsterdam cuida i recorda el seu passat, una bona prova d'això és la gran quantitat d'edificis antics que la ciutat té i la cura amb que són conservats: el Palau Reial, l'edifici de Correus, el «Concergebouw», el «Rijksmuseum» i tants d'altres, fins les innominades cases a la vorera dels canals, en són una bona mostra. La Ciutat té, també, bonics jardins i frondosos parcs, amb aigües grises carregades d'ànecs i verdíssima herba clapada pel negre de les mèl·leres o pel gris dels tords ocells que, com que ningú persegueix a base d'escopeta o de filats, s'acosten confiats fins els vostres peus tot cercant el seu aliment.

Però el que caracteritza Amsterdam, el que li dona una peculiar fisonomia que la fa realment diferent de totes les ciutats que he vist, són els canals. Si examineu un pla de la Ciutat us adonareu, desseguida, que els canals formen una sèrie de semicercles més o menys concèntrics. El diàmetre que delimita aquest semicercle seria la riba del port, el nucli de la primitiva població al fons de la badia de Ij, i el seu centre, aproximadament, la «Central Station», l'edifici del ferrocarril que va ser construït, en estil renaixement holandès a finals del segle passat i segons plànols de l'arquitecte Cuypers el qual, i per la mateixa època, va construir, també, l'edifici que ocupa el «Rijksmuseum» o Museu Nacional. Tindríem així que cada canal, agafeu-lo per l'extrem de semicercle que volgueu, neix al port i acaba al port. D'això se'n podrien exceptuar alguns, molt pocs, però l'excepció de més importància, el canal més gros dels que tallen perpendicularment a la ma-

joria de canals, no és un canal, és el riu Amstel que, cenyit dintre la Ciutat per les mateixes parets de pedra i atravesat pels mateixos ponts, no distingiríeu pas d'un altre canal qualsevol si s'exceptua potser, a la seva arribada al port. És un riu modós i civilitzat que es limita a dur la seva aigua al mar sense sortir mai de mare i és, també, una de les principals vies de comunicació, en especial pel que a mercaderies es refereix, amb l'interior del Continent. Les mercaderies descarregades al port d'Amsterdam pugen, per l'Amstel, internant-se dins Holanda i després, enllaçant amb el Rin, van cap Alemanya i Suïssa arribant fins Basilea. Sumen molts milions les mercaderies que, en barcasses, porta l'Amstel a l'esquena cada any.

Els canals, tant els de dintre la ciutat com els de tot el país, estan sempre solcats per grans barcasses, que carreguen fins més de mil tones, de carbó, de barrils de petroli, de sacs de Déu sap què o de ferralla proporcionant un transport que resulta a un preu molt més baix que per carretera o bé per tren.

I sempre, per tots els canals, en qualsevol indret, ànecs que neden, que descansen damunt un tros de fusta o d'un bot ancorat al costat del mur. On pot trobar aliment suficient tal quantitat de palmipedes no ho he pogut esbrinar mai, però hi viuen i fins em sembla que creixen en nombre. Una altra au que es veu amb molta freqüència dins la Ciutat són les gavines. Les podeu veure volar com creus blanques damunt el cel o bé reposar damunt les teulades o els monuments. És curiós d'observar que a Palma, malgrat estar tant prop del mar com Amsterdam, no es veuen gavines damunt la ciutat, o almenys no en quantitat. Potser són els canals que les atreuen, potser és el trobar l'aigua tan fàcilment que fa que s'endinsin dins la urbs. Sigui el que sigui, ànecs i gavines posen en el cel i en l'aigua una nota de vida.

A més de les barcasses, bots i tota mena d'embarcacions naveguen per les aigües dels ca-

nals i podreu també veure, amarrades a les vores, bastantes cases surants. Cases de fusta edificades damunt un casc de nau, algunes realment delicioses amb les seves cortinetes de cretona de colors alegres a les finestres, els seus pitxers amb rams de flors, porcel·lanes damunt els ampitadors, el seu telèfon. Si naveguen o no, si els seus propietaris, quan tenen vacances, salpen el ferro i es dediquen a córrer el país sense moure's de casa, no ho sé. Ho he preguntat i a vegades m'han dit que sí i altres que no; del qual he deduït que hi ha cases d'aquesta mena que poden fer-ho i d'altres que no. És a dir, algunes d'elles, segons sembla, manquen de sistema de propulsió i aquestes romanen sempre amarrades al mateix lloc; però n'hi ha d'altres que conserven el seu motor i poden desplaçar-se a l'albir de l'amo de la casa que, en aquest cas, deu ser també el patró de la nau.

Els canals d'Amsterdam manquen de baranes. Això, en una població de més d'un milió d'habitants i amb tant de tràfic és, naturalment, un perill. Si per desgràcia es trenca la direcció del vostre cotxe, o bé no calculeu prou la distància a l'anar a aparcar-lo, hi ha moltes possibilitats de que aneu a parar dintre l'aigua quasi sense adonar-vos-ne. Les estadístiques diuen que el promig d'automòbils que cauen als canals d'Amsterdam és de un cada dia —en el càlcul sembla que es deixen de banda les motos i les bicicletes, potser no hi cauen—, però el servei de salvament és, segons sembla, molt eficient i fora de l'ensurt, la mullena i la feina de treure el cotxe de l'aigua, rarament la cosa passa a majors.

No fa gaire temps que el Consell Municipal va discutir la conveniència de dotar els canals de baranes per eliminar, o almenys disminuir, el perill de caure a l'aigua. Els diaris en van parlar, naturalment, i els bons amsterdamesos s'hi van oposar. Volien els canals tal com els havien vist sempre, sense baranes, i com que al fi i al cap són els que paguen —i qui paga mana— els ca-

nals continuen sense les baranes... i algun automòbil convertit en subaquàtic. No m'atrevesc a dir convertit en submarí perquè, evidentment, un canal no és el mar.

Com que la llargària de canals dins la Ciutat suma bastants quilòmetres, i per altra banda són molts els carrers que tallen perpendicularment els canals, és natural que els ponts abundin. Quants n'hi ha? No ho sé pas, ni sé si algú els ha comptat mai, però n'hi ha molts, de moltes mides i de formes diferents. Això depèn sempre del canal que travessen, vull dir de la seva amplària, i del tràfeg nàutic del canal. A vegades anau en automòbil per un carrer i, de sobte, us trobau enfront d'un mur molt alt que talla el carrer de banda a banda. Us aturau, és clar, fins avui les parets, encara que siguin de fusta, continuen essent impenetrables. Al cap de poc la paret comença a inclinar-se, com girant damunt unes frontisses, i acaba posant-se horitzontal i al mateix nivell del trespol del carrer. Llavors podeu prosseguir la vostra marxa. El que ha passat, tot simplement, és que hom ha alçat el pont per tal que una embarcació, massa alta per l'alçària del pont, pogués passar. Cal dir que d'aquest tipus d'embarcació no en passen gaire i només per segons quins canals, la majoria ja estan calculades de manera que, per la seva alçària, puguin passar per dessota els ponts; altres, més aviat ambarcacions esportives, ja tenen un dispositiu que els permet ageure el pal, o els pals, damunt la coberta quan es tracta de passar per dessota un pont.

Si realment voleu conèixer la ciutat us cal, almenys una vegada, fer un passeig en bot pels canals. No és pas cap cosa difícil i tant podeu llogar un bot sols per a vosaltres com prendre una d'aquestes lanxes grans i robustes, proveïdes d'un potent motor que es dediquen, justament, a fer aquests passeigs. Es tan fàcil com agafar l'au-

tobús per a anar fins Illetes. En diuen «lanxes d'admirall», estan totalment cobertes de vidre, sòtil inclòs, i hi deuen caber, potser, un centenar de persones. A l'estiu, quan el temps és bo i a Amsterdam hi ha molts turistes, cada deu minuts surt una d'aquestes lanxes tripulada, generalment, per un home amb barba i gorra de plat blanca amb molts daurats i una joveneta eixerida que, amb el micròfon arran de llavis, us va explicant les coses interessants que durant el recorregut anau trobant. Ací us crida l'atenció per tal que no us perdeu, al passar, la perspectiva de veure set ponts l'un darrera l'altre o bé us indica el mercat de flors i la «Torre de la Moneda» a la riba del Singel, o us fa observar un pont basculant damunt l'Abstel i per tot, ací i allà, racons encantadors, perspectives que hom no imaginaria mai, edificis coberts de la patina dels segles, barques que es creuen amb la vostra, ànecs, gavines...

Al pont de Damrak, a dues passes de la «Central Station» sempre trobareu una barca, vull dir una «lanxa d'admirall», a punt de salpar i sempre podreu fer aquest passeig —que us recoman— al llarg dels canals fins agafar l'Amstel i, lliscant damunt les seves aigües grises, arribar fins el port i donar-hi una volta tot passant a fregar el dic sec —que sempre té un vaixell damunt, amb les hèlixs fora de l'aigua, com un monstre adormit— veure els «ferries» que travessen el port de banda a banda, el «Havengebouw» o edifici del port, que deu tenir una quinzena de pisos, en el darrer dels quals hi ha un luxós restaurant i des del qual tindreu una meravellosa vista d'Amsterdam —en especial a la nit— per anar a acabar el passeig al mateix punt on us heu embarcat

A Holanda hom quasi no sap on l'aigua comença i on la terra acaba, i Amsterdam no és una excepció.

Electrofil

AISLANTS - CONDUCTORS - TERMOELECTRICITAT

Bartomeu Ferrà, 4 - Telèfon 21 42 55 - PALMA DE MALLORCA

A toc i pam

A la presó:

—La teva dona t'espera al locutori.

—Quina m'espera?

—Com, quina?

—Es que a mi em condemnaren perquè me vaig casar amb dues.

* * *

Dues fadrines que tenen por de quedar pe rvestir sants, se contenen els seus secrets:

—Faç comptes de quedar-me fadrina.

—T'has fet enemiga del matrimoni?

—No, no; són ells els enemics.

* * *

A l'escola un professor pregunta a l'alumne:

—El ca, a quina família perteneix?

—A la família que l'ha comprat.

* * *

A l'oficina, entre feina i feina, dos companys conversen.

—I tu no fas vacances?

—Ja ho crec, si en faç! Ja he enviat a fora els nins i la dona.

* * *

Coses de matrimoni. Ella li diu:

—Per tot no te cansas de dir que et vares casar amb mi perquè som una bona cuinera, i ara em dius que no sé fer ni una truita?

—Ja veuràs, qualque excusa he de donar.

* * *

Una bona senyora se troba amb el nin d'una veïnada seva, que no en vol brot d'estudiar.

—Peret, quan acabaràs els estudis, què seràs?

—Molt vell, senyora.

* * *

Un nin que comença a sentir un poc la vanitat, li diu a un senyor que el pregunta:

—Entre mon pare i jo ho sabem tot.

—A veure idò, digue'm on és l'Himalaia.

—Aquesta és una de les coses que sap mon pare.

* * *

A una escola de pàrvuls, la mestra pregunta a en Lluís:

—Lluïset, per què quan et preguntes tapes sempre una oreia?

—Perquè així les paraules de vostè m'entren per una oreia i no em surten per l'altra.

* * *

Una veïnada sentia aquesta conversa:

—Però, a veure, qui mana en aquesta casa... A veure, contesta!

—Amor meu, et quedaràs molt més satisfet si no ho intentes aclarir.

* * *

Entre enamorats:

—Lo que més m'agrada de tu són els teus ulls.

—A mi, lo que més m'agrada de tu és el teu bon gust.

* * *

A la Comissaria:

—No vos ne dau vengonya? A la vostra edat robar els cotxes!

—El fet és, senyor comissari, que quan era jove, encara no hi havia cotxes.

* * *

En Jaumet, que en té de bones, passa per davant el teatre i entre els anuncis de les pel·lícules, observa un cartell que diu: No apta per a menors.

En Jaumet com qui conversa tot sol, no para de dir: —No apta per a menors, no apta per a menors!...

I es lamenta: —Ja podrien posar aquest cartell a l'escola!

* * *

Als Estats Units, que són uns països molt avançats, les grans empreses tenen uns cartells en els despatxos, amb **slogans** ben estudiats a fi d'estimular el treball i desplegar l'activitat.

A Palma, un dirigent d'empresa que sempre vol estar al dia, ha fet també un cartell que diuen: «No facis demà lo que puguis fer avui» i «El temps és or».

Un amic seu el troba i en parlen. Li demana: —Com te va el resultat?

—Així, així —remuga l'altre—. Vull dir, en un cert sentit sí. L'endemà d'haver fet posar els cartells, em fugí el caixer amb els doblers de la caixa.

* * *

En Jordi arriba del despatx. La seva dona el saluda:

—¿No t'agrada aquest abric que m'he comprat?

El seu home li correspon:

—Espera que em fixi ben bé amb el preu.

* * *

Un americà telefona a l'Aràbia:

—Haló? —demana.

—No —respon una veu—, aquí Alí.

EDICIONS

62

ANUNCIA
PER A
LA TARDOR
DEL 1968
LA

La cultura catalana necessitava des de fa molt de temps una creació col·lectiva original que reflectís de manera assequible i científica tots els coneixements i donés una visió del món enfocada des del nostre país. Calia, doncs, una enciclopèdia universal feta avui, per catalans d'avui, per a tots els catalans.

La GRAN ENCICLOPEDIA CATALANA 62, és una veritable feina d'equip, duta a terme pel conjunt més nombros i impressionant d'intel·lectuals catalans que hagin mai treballat en una sola obra

La GRAN ENCICLOPEDIA CATALANA 62 és una obra totalment nova. És el resultat de tres anys de recopilació, ordenació i preparació dels materials, abans de començar la redacció dels articles. Tres equips de redacció actuen simultàniament a Barcelona, Ciutat de Mallorca i València

GRAN
ENCICLOPEDIA
CATALANA

62

EN
10 VOLUMS
+ ATLAS

Demaneu més informació a la vostra llibreria
o a l'apartat de Correus 1849 de Barcelona

Les Publicacions de l'Abadia de Montserrat us ofereixen

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA

QUADERNS QUINZENALS
PER A PENSAR I SENTIR
AMB L'ESGLÉSIA
DEL POSTCONCILI

Per primera vegada, tota la documentació d'interés eclesial és publicada en la nostra llengua d'una manera sistemàtica i periòdica.

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA us farà arribar amb tota seguretat i garantia les encíclics, missatges, discursos, allocucions i homilies del Papa, les instruccions dels Organismes postconciliars, els decrets de les Congregacions romanes, i, encara, una selecció d'altres textos interessants, oficials o oficiosos, tals com pastorals de bisbes, comunicats de les conferències episcopals, conclusions de congressos, declaracions d'altres jerarquies eclesiàstiques, articles de teòlegs eminents, etc.

32 p. de text útil, 17 x 24 cm.

Subscripció anual (22 números): 275 ptes.

Subscripció semestral: 150 ptes.

(estranger: 325 i 200)

Els subscriptors rebran sense cap recàrrec els números extraordinaris.

Adreçau les vostres subscripcions a

DOCUMENTS D'ESGLÉSIA - MONTSERRAT (Barcelona)

UNA REVISTA PER A SACERDOTS I LAICS
QUE NOMÉS TENEN TEMPS DE LLEGIR-NE UNA